

**“On ruvennu kattoo tosissaan niinku omaa
elämääki toiselta kantilta”**

Asukkaiden kokemuksia työtoiminnan vaikutuksesta
elämänhallintaan Pelastusarmeijan Alppikadun miesten asuntolassa

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
1.4.2011

Miikka Lindgren
Riikka Rosenberg

Koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma	Sosionomi (AMK)	
Tekijä/Tekijät		
Miikka Lindgren ja Riikka Rosenberg		
Työn nimi		
"On ruvennu kattoo tosissaan niinku omaa elämääki toiselta kantilta" - Asukkaiden kokemuksia työtoiminnan vaikutuksesta elämänhallintaan Pelastusarmeijan Alppikadun miesten asuntolassa		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Kevät 2011	43 + 4 liitettä
TIIVISTELMÄ		
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää asukkaiden kokemuksia työtoiminnan vaikutuksesta heidän elämänhallintaansa Pelastusarmeijan ylläpitämässä Alppikadun miesten asuntolassa. Asuntola on 236 paikkainen väliaikainen majoitusyksikkö asunnottomille miehille. Asuntola järjestää päivittäin vapaaehtoista työtoimintaa, johon osallistuville asukkaille maksetaan korkeintaan 12 euron suuruinen kannustinraha yhdestä työpäivästä. Tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, kuinka työtoimintaan osallistuneet asukkaat kokivat työtoiminnan vaikuttaneen heidän elämänhallintaansa. Lisäksi halusimme selvittää asukkaiden mielipiteitä kannustinrahasta ja sen merkityksestä työtoimintaan osallistumiseen. Saadut tulokset on tarkoitettu Pelastusarmeijan työtoiminnan kehittämisen tueksi.</p> <p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus ja käyttämämme tutkimusmenetelmä oli teemahaastattelu. Haastatteluteemat muodostuivat tutkimuksen viitekehyksen, elämänhallinnan teorian pohjalta. Haastattelimme kuutta Alppikadun asuntolan asukasta, jotka olivat mukana työtoiminnan erilaisissa tehtävissä. Haastateltavat olivat iältään 30-65 -vuotiaita.</p> <p>Tulokset osoittavat, että työtoiminnalla koetaan olevan myönteistä vaikutusta erityisesti sisäiseen elämänhallintaan: työtoiminnan kautta asukkaat ovat kokeneet itseluottamuksen kasvaneen ja kyvyn ottaa vastuuta työstä kehittyneen. Lisäksi työtoimintaan osallistuminen vähentää asukkaiden päihteidenkäyttöä, sillä töihin ei voi osallistua päihtyneenä. Ulkoisen elämänhallinnan vahvistuminen työtoiminnan avulla ilmenee erityisesti uusina ihmissuhteina, joita työtoiminnan kautta on mahdollista saada. Kannustinrahaa tärkeämpänä pidetään itse työtä ja siihen osallistumista, sitä, että päiviin saa jotakin mielekästä tekemistä. Tosin kannustinrahan koettiin myös passivoivan työnhakua asuntolan ulkopuolisiin työtehtäviin.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että työtoiminnan kaltaista toimintaa on tärkeää ylläpitää jatkossakin. Sen vaikutukset osallistuvan henkilön kokemukseen arjesta ja oman elämän mielekkyydestä voivat olla merkittäviä etenkin silloin, jos henkilöllä on takanaan pitkä työttömyyden jakso. Työtoiminta tarjoaa päihteettömän vaihtoehdon asuntolan arkeen, minkä avulla on mahdollista oppia uusia asioita ja saada onnistumisen kokemuksia. Työtoimintaa kehitetään jatkuvasti yhä suunnitelmallisemmaksi ja myös asukkaiden ulkoisen elämänhallinnan tukeminen otetaan huomioon: paitsi mielekkään tekemisen tarjoaminen ja persoonallisuuden kehittymisen tukeminen, työtoiminnan avulla pyritään aktiivisesti löytämään asukkaalle todellinen yhteiskunnallinen työllistymisen ja osallisuuden polku.</p>		
Avainsanat		
Työtoiminta, kannustinraha, elämänhallinta, asunnottomuus		

Degree Programme in		Degree
Social Services		Bachelor of Social Services
Author/Authors		
Miikka Lindgren and Riikka Rosenberg		
Title		
Experiences about Work Activity Influences on Life Management in Alppikatu residential home		
Type of Work	Date	Pages
Final Project	Spring 2011	43 + 4 appendices
<p>ABSTRACT</p> <p>The objective of this study was to find out what residents of Alppikatu residential home felt about work activity and its possible influences on their life management. We also wanted to examine their opinions about spur money and how it affected their participation in work activities. The residential home is intended for temporary housing for homeless men. In the residential home voluntary work activities were arranged daily and volunteers got spur money that was maximum 12 euros per day. The results are intended for developing the Salvation Army's work activities.</p> <p>Our final project was a qualitative study. The method for gathering information was theme interviewing. The interviews took place at Alppikatu residential home. There were six 30-65-year-old interviewees altogether, and all of them were active in the residential home's work activities.</p> <p>The results showed that the work activity had an positive effect on the residents' life management. The interviewees felt that their self-esteem had increased and they took more responsibility for their tasks than before. Participating in work activity also reduced the use of intoxicants because the activity required the worker to be sober. Having something meaningful to do during days was seen more important than getting the spur money.</p> <p>The results indicate that it is important to arrange and maintain work activity also in the future. Through the work activity it is possible to learn new skills and to get positive experiences of succeeding in different tasks. Its effects could be significant especially for people who have been unemployed for a long period of time.</p>		
Keywords		
work activity, spur money, life management, homelessness		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	ASUNNOTTOMUUS	2
2.1	Asunnottomien palvelujärjestelmä Helsingissä	4
2.2	Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma	4
2.2.1	Pelastusarmeija mukana ohjelmassa	5
3	PELASTUSARMEIJAN JA ASUNTOLAN HISTORIAA	6
3.1	Soppaa, saippuaa ja sielunhoitoa	6
3.2	Pelastusarmeija tänään	7
3.3	Majoitustoiminta	7
3.3.1	Alppikadun miesten asuntola	7
4	ASUNTOLAN ORGANISAATIOMUUTOS JA REMONTTI	9
4.1	Pitäjänmäentien yksikkö	10
4.2	Inarintien yksikkö	10
4.3	Asuntolasta asumisen palvelukeskukseksi	11
5	ALPPIKADUN ASUNTOLAN TYÖTOIMINTA	12
5.1	Kannustinraha	13
6	OPINNÄYTETYÖN VIITEKEHYS – ELÄMÄNHALLINTA	14
6.1	Sisäinen elämönhallinta	15
6.2	Ulkoisen elämönhallinta	16
6.3	Elämönhallinta osana voimaantumista	17
6.4	Puutteellinen elämönhallinta ja syrjäytyminen	19
7	TUTKIMUSPROSESSI	20
7.1	Tutkimuskysymykset	20
7.2	Tutkimusmenetelmä	21
7.2.1	Teemahaastattelu	21
7.3	Aineistonkeruu ja kohdejoukon kuvaus	22
7.4	Aineiston analyysi	24
8	TULOKSET	24
8.1	Kokemuksia työtoiminnasta ja työttömyyden ajasta	25
8.2	Kokemuksia työtoiminnan vaikutuksesta elämönhallintaan	27
8.2.1	Vaikutukset ulkoiseen elämönhallintaan	27
8.2.2	Vaikutukset sisäiseen elämönhallintaan	29
8.3	Kannustinrahan suuruus ja sen merkitys työtoimintaan osallistumiseen	32
9	LUOTETTAVUUS JA EETTISET KYSYMYKSET	33
10	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	36
	LÄHTEET	42
	LIITTEET	

Liite 1: Tutkimuslupa

Liite 2: Kutsu haastatteluun

Liite 3: Lupa haastatteluun ja materiaalin käyttämiseen

Liite 4: Teemahaastattelurunko

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen laadullinen tutkimus, jonka aiheena on tutkia Pelastusarmeijan Alppikadun miesten asuntolan asukkaiden kokemuksia työtoimintaan osallistumisesta elämänhallintaan, sekä kannustinrahan merkitystä työtoimintaan osallistumiseen. Tarkoituksenamme on selvittää, kokevatko asukkaat työtoiminnan vaikuttaneen heidän elämänhallintaansa jollakin tavalla. Lisäksi olemme kiinnostuneita heidän mielipiteistään kannustinrahasta ja sen vaikutuksesta työhön osallistumiseen. Keskeisiä käsitteitä työssämme ovat asunnottomuus, kannustinraha ja työtoiminta sekä elämänhallinta. Viitekehyksenä on elämänhallinta. Käytämme tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua ja analyysimenettelyä teemoittelua. Saadut tulokset on tarkoitettu Pelastusarmeijan työtoiminnan kehittämisen tueksi.

Alppikadun asuntolan työtoiminta on vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja tarjolla kaikille asukkaille. Erilaisia työtehtäviä ovat keittiö-, pienkorjaus- ja puhtaanapitotyöt. Työt vaihtelevat väliaikaisista töistä säännöllisiin ja pitkäaikaisiin tehtäviin. Töistä käytetään myös nimeä terapiatyö. Näistä töistä Pelastusarmeija maksaa tekijöille kannustinrahaa, joka on suuruudeltaan korkeintaan 12,00 euroa päivältä. Asuntolan tavoitteena on työtoiminnan avulla mahdollistaa jokaiselle asukkaalle työllistymisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen polku.

Alppikadun asuntola on laajuudessaan merkittävä toimija Helsingissä ja samalla suuri yhteiskunnallinen vaikuttaja asunnottomuuden vähentämisessä. Asukaspaikkoja asuntolassa on 236, mikä tekee siitä Suomen suurimman asuntolan.

Pelastusarmeija ja Alppikadun asuntola ovat mukana valtioneuvoston pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelmassa, jonka tavoitteena on poistaa asunnottomuus Suomesta vuoteen 2015 mennessä. Asuntola muutetaan tukiasumisen yksiköksi ja lisäksi Pitäjänmäkeen avataan vuoden 2011 alussa uusi tuetun asumisen yksikkö. Muutosten ohella myös työtoimintaa aletaan kehittää yhä järjestelmällisempään ja organisoidumpaan muotoon. Kehittämävaiheessa asukkaiden kokemukset työtoiminnasta ja sen kannattavuudesta ja vaikutuksista ovat ensiarvoisen tärkeitä.

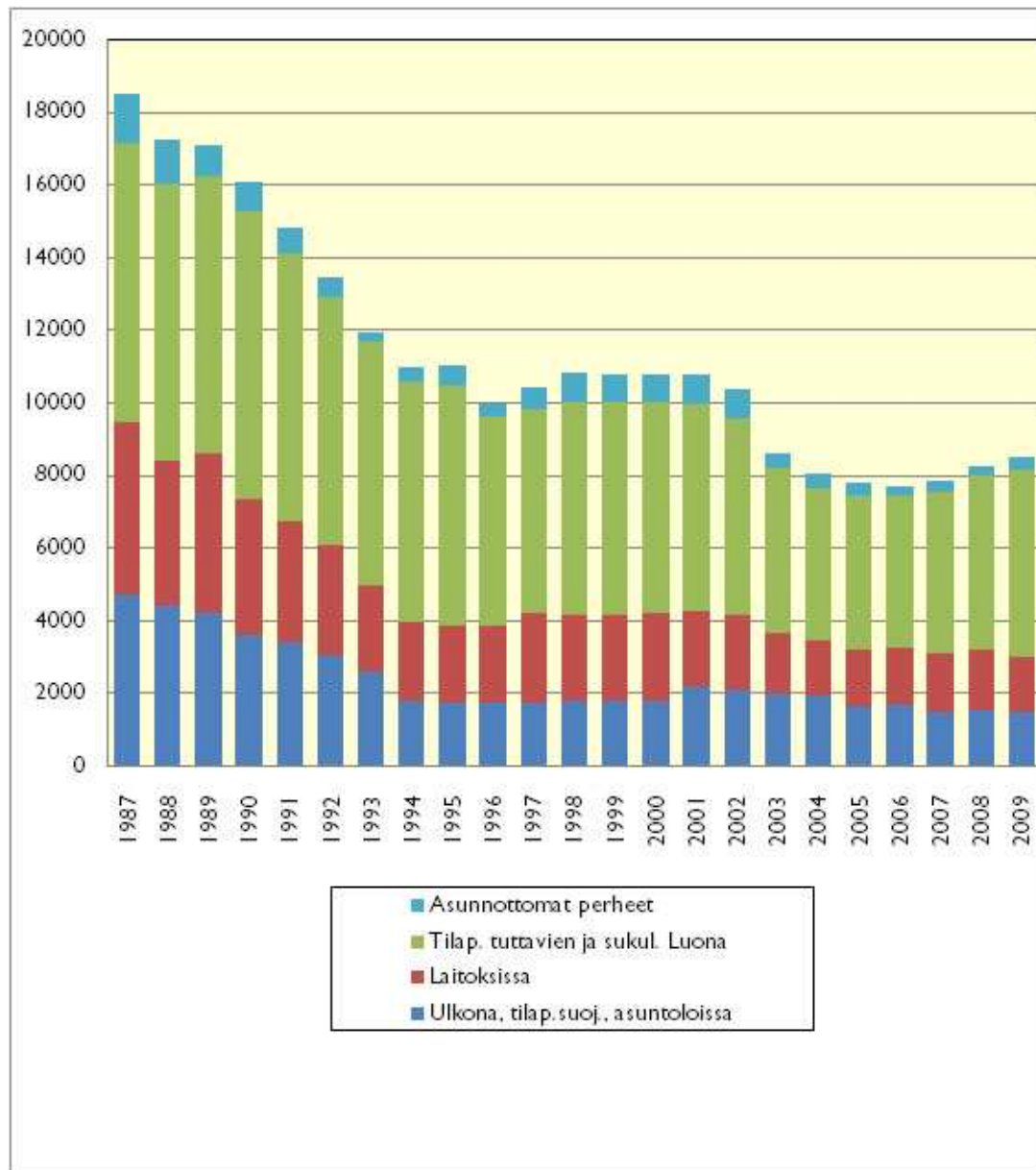
2 ASUNNOTTOMUUS

Asunnottomuus on laaja käsite ja se on ymmärrettävissä eri tavoin tilanteesta riippuen. Pentti Arajärvi selventää käsitettä osoittamalla asunnottomissa eri ryhmiä. Asunnottomuus ja kodittomuus eivät välttämättä tarkoita samaa asiaa. Asunnottomalla tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole ollenkaan asuntoa tai asumisolot ovat niin puutteelliset, ettei tilaa voida luokitella ihmisasunnoksi kelpaavaksi. Kodittomuus taas voi olla henkilön kyvyttömyyttä käyttää hyväkseen normaaleja instituutioita, jolloin hän on koditon vaikkakin hänellä olisi asunto. Asunto on kuitenkin aina kodin välttämätön edellytys. (Arajärvi 2003: 73, 74.)

Vaikeimman asunnottomien ryhmän muodostavat henkilöt, jotka asuvat ulkona, portaikoissa, autoissa tai vastaavanlaisissa tilapäisissä majoituksissa. Toisena ryhmänä ovat asuntolassa tai majoitusliikkeissä asuvat ihmiset, jotka saavat asunnon usein sosiaalitoimen maksusitoumuksilla. Kolmannen ryhmän edustajat asuvat eri laitoksissa, esimerkiksi kuntoutusyksiköissä, sairaaloissa ja asumispalveluyksiköissä majoittautuvat henkilöt. Luultavasti suurin asunnottomien ryhmä ovat tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asuvat. Näiden lisäksi vapautuvilla vangeilla asunnon puute on yleinen ongelma. Myös perheitä, joiden jäsenet asuvat asunnon puuttuessa erillään, pidetään asunnottomina. (Arajärvi 2003: 74.)

Opinnäytetyömme keskittyy toisen ryhmän asunnottomien kokemusten tutkimiseen. Pelastusarmeijan miesten asuntola tarjoaa pääasiassa tilapäistä majoitusta, vaikka pitkään asumissuhteet eivät ole epätavallisia. Asuntolassa on mahdollista asua omalla kustannuksella, mutta monen asukkaan vuokra maksetaan sosiaalitoimen maksusitoumuksella.

Asunnottomista suurin osa on miehiä ja naisia on noin viidennes. Yksinäisistä asunnottomista oli vuonna 2009 pitkäaikaisasunnottomia noin 40 prosenttia, eli 3500 henkilöä. Pitkäaikaisasunnottomalla tarkoitetaan henkilöä, joiden asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi yli vuoden mittaiseksi tai asunnottomuutta on esiintynyt toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana. (ARA 2010: 2.)

Kuvio 1: Asunnottomat 1987-2009. Lähde: ARA 2010.

Kuvio 1 esittää asunnottomien määrän vaihtelua vuodesta 1987 vuoteen 2009. Kuviosta käy ilmi, että 1980-luvun puolivälistä asunnottomuus on vähentynyt noin 10 000 henkilöllä. Vuonna 2009 asunnottomia oli hieman yli 8000 henkilöä. Suurimman asunnottomien ryhmän muodostavat tilapäisesti tuttaviin ja sukulaisten luona majoilevat. (ARA 2010: 2.)

Opinnäytetyömme kohderyhmä, eli ulkona tilapäissuojassa tai asuntoloissa asuvien määrä on viime vuosina pysynyt pitkälti ennallaan: ulkona, ensisuojoissa tai asuntoloissa majoittautuu noin 1800 henkilöä. Vuodesta 2006 asunnottomuus on ollut jälleen kas-

vussa, jonka on esitetty johtuvan muun muassa vähäisestä vuokra-asuntotuotannosta. (ARA 2010: 2).

2.1 Asunnottomien palvelujärjestelmä Helsingissä

Helsingissä asunnottomien tukijärjestelmä koostuu kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon tuottamista palveluista sekä monien järjestöjen ja yksityisten palveluntuottajien toiminnasta (Sosiaalivirasto 2010a.)

Sosiaaliviraston asumisen tuki vastaa täysi-ikäisten mutta alle 65-vuotiaiden asunnottomien yksinäisten, lapsettomien pariskuntien sekä mielenterveysasiakkaiden asumispalveluiden järjestämisestä. Palveluita ovat asumisneuvonta, sijoitus- arviointityö, Hietaniemenkadun palvelukeskus ja tuetun asumisen sosiaalipalvelut. (Sosiaalivirasto 2010a.)

Hietaniemenkadun palvelukeskus järjestää tilapäistä asumista vuorokauden kaikkina aikoina. Keskuksen tiloissa toimii lisäksi päiväkeskus, jossa on tarjolla ruokailu- ja peseytymismahdollisuus sekä sosiaalityöntekijän, sairaanhoitajan ja lääkärin palvelut. Asiakkailla on mahdollisuus yhdessä henkilökunnan kanssa arvioida omaa tilannettaan ja saada ohjausta ja neuvontaa pysyvämpään asumiseen siirtymisessä. (Sosiaalivirasto 2010b.)

2.2 Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma

Ympäristöministeriö asetti toukokuussa 2007 työryhmän valmistelemaan pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelmaa. Työryhmä esitti, että pitkäaikaisasunnottomuus puolitetaan vuoteen 2011 mennessä ja poistetaan vuoteen 2015 mennessä. Esityksen pohjalta luotiin ohjelmatyöryhmä Ahkerat, jonka työskentelyn tuloksena syntyi pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma. (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008.)

Valtioneuvosto hyväksyi helmikuussa 2008 pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman, johon Helsingin kaupunki on yhdeksän muun kunnan kanssa sitoutunut. Helsingin toimeenpanosuunnitelmasta vastaa Sosiaalivirasto. Suunnitelma koostuu useista eri hankkeista, joista osa on kaupungin omia ja osa eri järjestöjen ja säätiöiden. Lähtökohdiana on järjestää pitkäaikaisasunnottomille vuokrasuhteeseen tai hoidolliseen asumiseen

perustuva asuminen, johon järjestetään tarvittava yksilöllinen tuki. (Sosiaalivirasto 2010c.)

Toimeenpanosuunnitelma kokonaisuus muodostuu uusista asumisyksikköhankeista, asuntoloiden muuntamisesta tuetun asumisen yksiköiksi, pienasuntojen hankinnasta ja asunnottomuuden ennaltaehkäisystä. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyä kehitetään esimerkiksi laajentamalla asumisneuvontatoimintaa, parantamalla häätötilanteisiin liittyviä yhteistyökäytäntöjä ja ehkäisemällä nuorten asunnottomuutta. (Sosiaalivirasto 2010c.)

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää noin 2 000 asunnon, tukiasunnon ja hoitopaikan osoittamista pitkäaikaisasunnottomille pääkaupunkiseudulla josta Helsingissä 1 500, Espoossa 250 ja Vantaalla 250, sekä 500 asunnon tai hoitopaikan osoittamista niissä kaupungeissa, joissa asunnottomuus on tilastojen mukaan pääkaupunkiseudun jälkeen suurinta. Näitä kuntia ovat Tampere, Lahti, Kuopio, Oulu, Joensuu ja Jyväskylä. (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008.)

2.2.1 Pelastusarmeija mukana ohjelmassa

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun lain alaisuudessa olleiden asuntoloiden käytöstä asunnottomien pitkäaikaiseen asumiseen luovutaan hankkeen myötä asteittain, ja ne korvataan itsenäisen, tuetun sekä valvotun asumisen mahdollistavilla asumisyksiköillä. Asuntola-asuminen ei mahdollista riittävän itsenäistä eikä kuntouttavaa asumista, eikä tarjoa riittävää yksityisyyttä. Monen asunnottoman kohdalla alun perin tilapäiseksi tarkoitettu asumismuodosta on muodostunutkin pysyvä ratkaisu ja näin ollen asuntolat pitävät osaltaan yllä asunnottomuuden alakulttuurina, joka ei edesauta pitkäaikaisasunnottomien kuntoutumista ja siirtymistä itsenäisempään asumiseen. (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008.)

Pelastusarmeijan Alppikadun asuntola peruskorjataan ja muutetaan tuetun asumisen yksiköksi. Naisten asuntola on jo vuonna 2008 muutettu yhden hengen huoneiksi ja yksikössä on 11 asiakaspaikkaa. Inkerikoti paluumuuttajille on 12-paikkainen yhden hengen huoneista muodostuva yksikkö. Inarintien asuntolan tilat peruskorjataan, jonka jälkeen paikkoja on noin 50. Tilat on jo vuonna 1988 yhden hengen huoneiksi muutettu ja. (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008.)

Osoitteeseen Pitäjänmäentie 12 valmistuu vuoden 2011 alussa uudisrakennus, johon tulee 111 tuetun asumisen asuntoa. Kiinteistön rakennuttaa ja sen omistaa Y-säätiö. Asuminen tulee olemaan vuokrasopimussuhteista ja asukkailla on käytössään henkilökunnan ympärivuorokautinen tuki. (Untamala 2010.) Tuettu asuminen kuuluu sosiaalihuoltolain mukaisiin asumispalveluihin, joihin tulee hakea lääninhallituksen lupa. Muutos asuntoloista tuetuksi asumiseksi merkitsee myös henkilöstörakenteen muutosta. (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008.)

3 PELASTUSARMEIJAN JA ASUNTOLAN HISTORIAA

Pelastusarmeija on osa maailmanlaajuisia kristillistä kirkkoa. Se on liike, jonka opilliset juuret ovat metodistikirkossa. Pelastusarmeijan perustaja, William Booth oli alkujaan metodistikirkon saarnaaja. Suomessa Pelastusarmeija ei ole rekisteröity kirkkokuntana eikä uskonnollisena yhdyskuntana. Se on silti täysivaltainen jäsen ekumeenisissa yhteisissä, esimerkiksi Suomen ekumeenisessa neuvostossa ja Suomen vapaakristillisessä neuvostossa. Tällä hetkellä Pelastusarmeija toimii 123 maassa. (Pelastusarmeija 2009.)

3.1 Soppaa, saippuaa ja sielunhoitoa

Pelastusarmeija sai alkunsa vuonna 1865, kun metodistikirkon Pastori William Booth oli saarnaamassa ihmisjoukoille Itä-Lontoossa. Hän päätti perustaa Itä-Lontoon Kristillisen lähetyksen, halunaan auttaa erityisesti köyhiä ja hädänalaisia. Booth muutti Kristillisen lähetyksen nimen Pelastusarmeijaksi vuonna 1878 ja samalla koko toiminta järjestäytyi sotilaallisesti. Yhä useammat ihmiset innostuivat Boothin saarnoista ja tulivat uskoon, ja heistä tuli Pelastusarmeijan sotilaita. Sotilaiden haluna oli auttaa kohtalotovereitaan löytämään usko. (Pelastusarmeija 2009.)

Booth oli huomannut, ettei ihmisille, joilla oli nälkä ja jano sekä rikkinäiset vaatteet kannattanut pelkästään puhua uskon asioista. Booth perusti aluksi myymälöitä, joista sai edullisesti ruokaa, sekä asuntoloita kodittomille. Tämä oli sen sosiaalisen ohjelman alku, josta tuli pysyvä ja näkyvä osa Pelastusarmeijan toimintaa. Boothin johdolla armeija aloitti taistelun nälkää, likaa, kurjuutta ja toivottomuutta vastaan, ja armeijan tunnuslauseksi otettiin ”soppaa, saippuaa ja sielunhoitoa”. Sama sanoma on voimassa vielä tänäkin päivänä. (Pelastusarmeija 2009.)

3.2 Pelastusarmeija nykyään

Pelastusarmeijalaisten yksi päätavoitteista on vaikuttaa siinä ympäristössä, missä he asuvat. Pelastusarmeijalaiset haluavat auttaa ihmisiä mahdollisuuksien mukaan monenlaisissa elämän ja arjen vaikeuksissa. Toimintaan kuuluvat myös kaikille avoimet hengelliset tilaisuudet, kuten sunnuntain jumalanpalvelukset. Toimintaan mukaan meneminen ei edellytä jäsenyyttä tai sitoutumista. (Pelastusarmeija 2009.)

Upseerit ovat näkyvä ja tunnettu osa Pelastusarmeijan toimintaa. He ovat Pelastusarmeijan tehtävään vihittyjä pastoreita. Upseeriksi tullaan kolmivuotisella koulutuksella, jonka jälkeen heistä tulee Pelastusarmeijan kokopäiväisiä työntekijöitä. Heidän tehtäviinsä kuuluu johtaa jumalanpalveluksia ja vastata oman osastonsa toiminnasta. Osasto on Pelastusarmeijan vastine paikallisseurakunnalle ja näitä Pelastusarmeijalla on useita koko Suomen alueella. Upseerit työskentelevät monipuolisella työkentällä esimerkiksi kodeissa, sairaaloissa, vankiloissa, vanhainkodeissa ja kouluissa. (Pelastusarmeija 2009.)

3.3 Majoitustoiminta

Pelastusarmeijan järjestämien sosiaalipalveluiden yhtenä perinteisimpänä toimintamuotona on majoitustoiminta. Sen tarkoituksena on ollut tarjota asunto sellaisille yksinäisille miehille ja naisille, joilta on puuttunut vakituinen asunto. Miesten asuntoloita on tällä hetkellä kolme, yksi Helsingissä Inarintiellä ja kaksi porissa. Naisten asuntoloita on yksi ja se sijaitsee Helsingissä. (Pelastusarmeija 2009.) Vuoden 2011 aikana majoitustoiminta tulee kokemaan suuria muutoksia, kun perinteinen asuntolatoiminta lakkautetaan vähitellen siirryttäessä kohti tuettua asumista.

3.3.1 Alppikadun miesten asuntola

Ensimmäinen miehille tarkoitettu Pelastusarmeijan yömaja, Rälläkkä, otettiin käyttöön Helsingissä vuonna 1908 nykyisen Kallion alueella. Väestönkasvu oli 1900-luvun alussa nopeaa, ja se aiheutti uusia ja vaikeita sosiaalisia ongelmia, johon pelkkä Helsingin köyhäinhoito ei pystynyt vaikuttamaan. Apuun tulivat useat kristillispohjaiset uskonnolliset liikkeet, myös Pelastusarmeija. Yömaja tarjosi kodittomille miehille mahdollisuuden peseytymiseen, lepäämiseen, ruokailuun ja työtoimintaan. (Salminen 2008: 11, 23.)

Vuonna 1937 yömaja muutti uusiin tiloihin Helsingin Kalliossa, osoitteeseen Alppikatu 25. Tilat olivat kuudessa kerroksessa ja majoittumaan mahtui 400 miestä. Uusissa tiloissa aloitettiin myös lämmittelytupatoiminta, johon Helsingin kaupunki myönsi vuosittain määrärahan. Lämmittelytupa oli tarkoitettu miehille, jotka tarvitsivat suojaa myös yömajan ollessa kiinni. (Salminen 2008: 57, 59.)

Yömaja jatkoi toimintaansa sotavuosienkin ajan. Tultaessa 60-luvulle yhteiskunnan rakennemuutos oli rajuimmillaan: muuttoliike maalta kaupunkiin kiihtyi, joka toi mukanaan kasvavia yhteiskunnallisia ongelmia, kuten päihdeongelmia. Pelastusarmeija vastasi ongelmaan perustamalla päihdeongelmaisille miehille hoitokodin ja suojakodin. Pelastusarmeijalaiset myös jalkautuivat ympäri Helsinkiä, etsien ulkona asuvien miesten leirejä. (Salminen 2008: 97, 98, 105, 106, 108.)

Vuonna 1974 Alppikadun yömajassa aloitettiin remontti, jossa suuret makuusalit muutettiin pienemmiksi huoneiksi. Jokaiseen kerrokseen rakennettiin lisäksi oleskelutilat ja yhteiskeittiöt sekä ilmastointi. Samalla luovuttiin yömaja-nimestä ja viralliseksi nimeksi tuli asuntola. Suurin muutos asunnottomien miesten arkeen asuntolatoimintaan siirryttäessä oli, että heidän ei enää tarvinnut lähteä asuntolasta päiväksi pois, kuten yömajassa olisi pitänyt tehdä. Samalla kuitenkin asuntolan paikkaluku putosi aikaisemmasta noin 400 paikasta 276 paikkaan. Remonttikustannusten kattamiseksi asuntola alkoi nostaa asukkailta yöpymismaksua. (Salminen 2008: 118, 119.)

80-luvulla Pelastusarmeija tehosti entisestään sosiaalisen miestyön päihdehuoltoa. Alppikadun asuntolaan perustettiin huoltokoti päihdeongelmaisille eläkeläisille ja invalideille. Huoltokodille kunnostettiin kolmeen kerrokseen kolme erillistä yksikköä, ja samalla asukkaille rakennettiin oma sauna. Tämän uuden remontin jälkeen varsinaiselle asuntolapuolelle jäi paikkoja 192. (Salminen 2008: 128, 130.)

Vuonna 1988 Helsingin kaupunki irtisanoi ostopalvelusopimuksen Alppikadun asuntolan kanssa. Perusteluna oli, että kaupunki ei enää tarvitse Pelastusarmeijan päihdehuollon palveluita, eikä niitä enää tulla ostamaan niiden korkean hinnan takia. Päätöksen takia jouduttiin lopettamaan Alppikadulla toimineet huoltokodit, sillä Pelastusarmeijalla itsellään ei ollut resursseja ylläpitää toimintaa. Vapautuneet paikat muutettiin jälleen asuntolapaikoiksi. (Salminen 2008: 137, 138.)

90-luvulla Alppikadun asuntola joutui tulemaan toimeen niillä tuloilla, mitä majoitus-toiminnasta saatiin. Talossa oli yhä useita remonttia vaativia kohteita, mutta kaupunki ei myöntänyt tukea niiden tekemiseen. Pelastusarmeija oli 90-luvun alussa vakavissa ta-loudellisissa vaikeuksissa, eikä tukea asuntolalle saatu edes Pelastusarmeijan päämajas-ta. (Salminen 2008: 144, 145.)

Asuntola joutui 90-luvulla vastaamaan muihinkin ongelmiin, kuin pelkkään rahan puut-teeseen. Huumausaineiden käyttö lisääntyi, ja nuoret narkomaanit päätyivät Rälläkkään vanhojen alkoholistien keskelle. Lisäksi asuntolaan saapui runsaasti mielenterveyspoti-laita, joille ei löytynyt sopivaa paikkaa hoitopaikkojen rajun supistamisen seurauksena. Kaikki ylimääräinen toiminta, kuten liikuntamahdollisuuksien järjestäminen, jouduttiin lopettamaan, ja toiminta keskittyi vain välttämättömien toimintojen ylläpitoon. Yhä uusia asukkaita ohjattiin asuntolaan Helsingin kaupungin majoituskeskuksen kautta (nykyinen ASTU, asumisen tuki) ja Rälläkästä tuli eräänlainen sosiaalitoimen kaato-paikka. Sinne ohjattiin sellaiset syrjäytyneet, joille ei löytynyt muuta asuin- tai hoito-paikkaa. (Salminen 2008: 152, 153.)

Tultaessa 2000-luvulle on asunnottomuus noussut enemmän esille mediassa, ja samalla myös Alppikadun asuntola on saanut enemmän huomiota. Vuonna 2008 Helsingin kau-punginhallitus hyväksyi rakennusohjelman, joka takaa tukiasunnot yli 800 asunnotto-malle seuraavan kolmen vuoden aikana. Tukiasuntoja ylläpitäviä tahoja Alppikadun asuntolan lisäksi tulevat olemaan muun muassa Helsingin kaupunki, Helsingin Dia-konissalaitos ja Sininauhasäätiö. (Salminen 2008: 187, 192, 193.)

4 ASUNTOLAN ORGANISAATIOMUUTOS JA REMONTTI

Asuntolan tilojen täydellinen saneeraus alkaa maaliskuussa 2011 ja sen kesto on kah-desta kolmeen vuoteen. Asuntolapaikkoja on yhteensä 236 ja saneerauksen jälkeen paikkaluvun arvioidaan olevan noin 80. Asuntolan tilat muutetaan noin 20 neliön yksi-öiksi ja pienkaksioiksi, yhteensä asuntoja tulee noin 71-74. Pienkaksiot on muunnelta-vissa pariskuntien asunnoiksi. Asukkaat Alppikadulta sijoitetaan neljään eri toimipistee-seen: Pitäjänmäen tuetun asumisen yksikköön, Inarintien vastaanottoyksikköön, Dia-konissalaitokselle ja Alppikadun asuntolan tukikotiin. Tukikoti on asuntolan kanssa samassa korttelissa, mutta saneeraus ei koske sen tiloja. (Untamala 2010.)

4.1 Pitäjänmäentien yksikkö

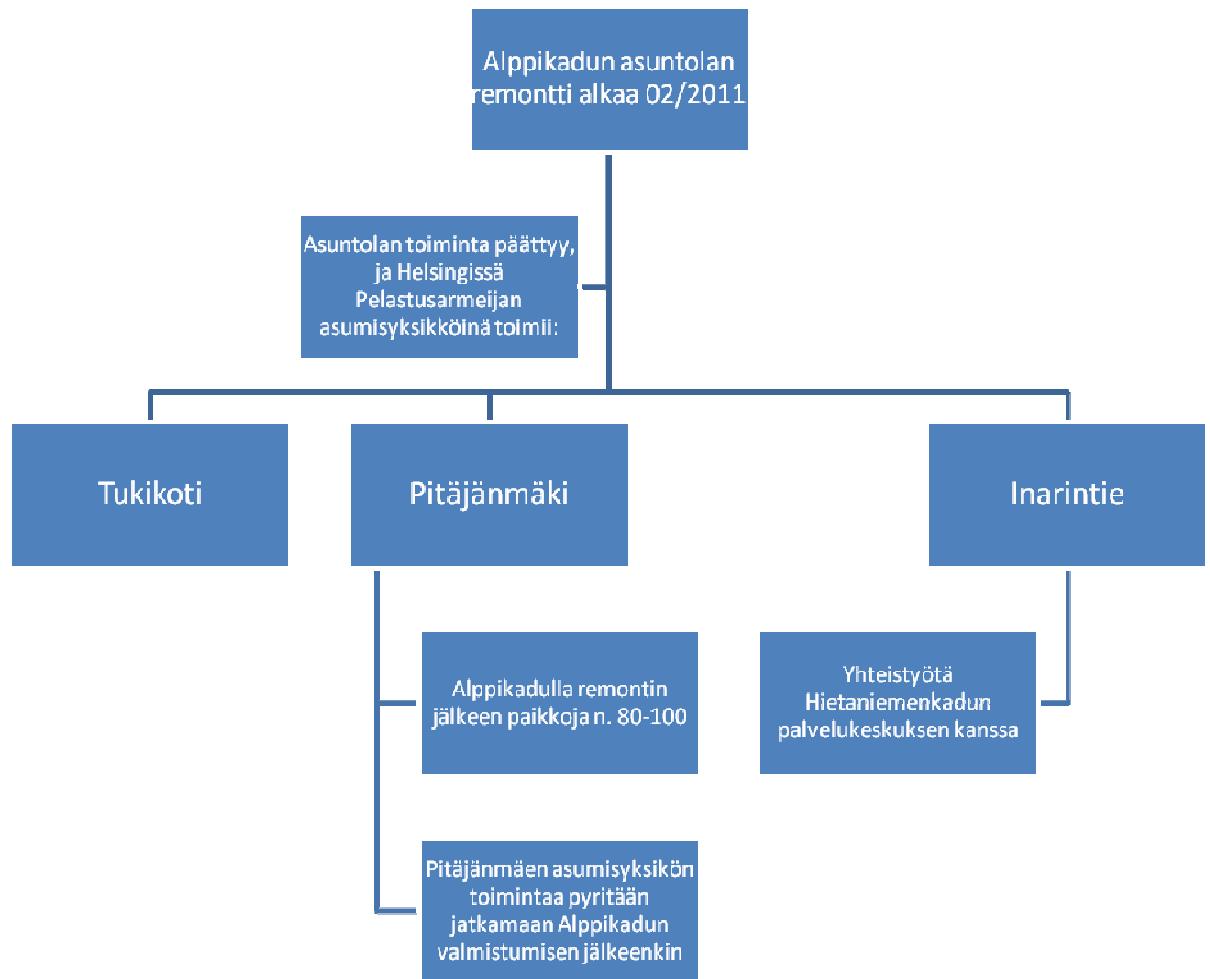
Pitäjänmäellä tuetun asumisen yksikkö toimii Y-säätiöltä vuokratuissa tiloissa, joissa on tilat 111 asukkaalle. Asuminen on vuokrasopimussuhteista ja asukkailla on käytössään henkilökunnan ympärivuorokautinen tuki. Työntekijöitä yksikössä tulee olemaan noin 20. Yksikössä on tarkoitus ottaa käyttöön uusia toimintamalleja työtoimintaan liittyen, joita jalostetaan sekä testataan ja otetaan lopulta käyttöön Alppikadun asuntolassa saaneerausvalmistuttua. (Untamala 2010.)

Pitäjänmäen yksikön toimintaa on suunniteltu jatkettavaksi myös sen jälkeen, kun Alppikadun tilat ovat taas käytössä. Tällöin Alppikadun asuntolan lisäksi olisi käytössä myös toinen tuetun asumisen yksikkö, jolloin Pelastusarmeija pystyisi määrällisesti vastaamaan asunnottomuuden haasteisiin samalla tasolla kuin aikaisemminkin. (Untamala 2010.)

4.2 Inarintien yksikkö

Inarintie 8:ssa sijaitsevat Pelastusarmeijan omat tilat, joihin perustetaan vastaanottoyksikkö 50 asukkaalle. Asukkaille on tarjolla viikoittaista tukea ja toiminnallisuutta. Yksikkö tulee tekemään yhteistyötä Hietaniemenkadun palvelukeskuksen kanssa. Palvelukeskus on toiminut yli sadan prosentin käyttöasteella, ja tilannetta on tarkoitus helpottaa siirtämällä asiakkaita Inarintielle. Toimintaa yksikössä on suunniteltu ylläpidettäväksi ainakin kolme vuotta. (Untamala 2010.)

Helsingin sosiaalitoimi järjestää Alppikadun tukikodin 20 asukkaalle uudet asunnot ja Alppikadun asuntolasta siirretään 20 asukasta tukikotiin. Tukikoti on hallinnollisesti Inarintien yksikön alaisuudessa. Diakonissalaitokselle sijoitetaan 50 asukasta. (Untamala 2010.)

Kuvio 2: Asuntolasta tuettuun asumiseen. Lähde: Eero Untamala 2010, suullinen tiedonanto.

4.3 Asuntolasta asumisen palvelukeskukseksi

Alppikadun asuntola toimii majoitus- ja ravitsemistoiminnan lain alaisuudessa. Muutoksen myötä asuntola siirtyy noudattamaan sosiaalihuoltolakia ja muuttuu tuetun asumisen yksiköksi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yksiköllä on oltava palkattuna tietty määrä koulutettua sosiaali- ja terveysalan henkilöstöä. Tuettu asuminen vaatii 0,14-0,17 työntekijää asukasta kohden. Tavoitteena on palkata asuntolaan 20 työntekijää. (Untamala 2010.)

Muutoksen myötä tilapäismajoitus Alppikadulla loppuu kokonaan. Aikaisemmin asuntolaan on voinut muuttaa lähes kuka tahansa sosiaalitoimen myöntämällä maksusitoumuksella. Muutosten jälkeen edellytys asukasvalinnalle on sosiaalitoimen tekemä asumistarpeen kartoitus. (Untamala 2010.)

Osoitteessa Alppikatu 25, jossa asuntolakin sijaitsee, on Pelastusarmeijan keskustalo. Peruskorjauksen myötä asuntola muuntuu tuetun asumisen yksikön lisäksi asumisen palvelukeskukseksi. Keskustalon yksiköt tulevat yhdessä muodostamaan kattavan valikoiman toimintoja sekä osallistumisen mahdollisuuksia. (Sosiaalivirasto 2010c.)

Tämän hetkisen suunnitelman mukaan keskustalossa tulee sijaitsemaan miesten ja naisten asumisyksiköt, Helsingin osasto, palvelukeskus, avohuoltoasema, Hedvig –huone perheterapiaa varten sekä välityötoimisto. Välityötoimiston tavoitteena on välittää asukkaille heille sopivaa työtä. Lisäksi keskustalossa on vuokrahuoneistoja, joissa osassa on tuettua asumista sekä yksittäisiä, erisuuruisia tukiasuntoja perheille. (Sosiaalivirasto 2010c.)

Asumisyksiköissä tulee olemaan ympärivuorokautinen valvonta, sosiaali-, päihde- ja asumisohjausta sekä siivous- ja hygieniapalveluja. Muita tukipalveluja tulevat olemaan ateriapalvelut, työ-, harrastus-, ryhmä-, avustus- ja hengellinen toiminta sekä perheiden tukeminen kasvatustehtävissä ja erilaisissa kriiseissä. (Sosiaalivirasto 2010c.)

5 ALPPIKADUN ASUNTOLAN TYÖTOIMINTA

Työtoiminnan tarjoaminen yhteiskunnan heikompiosaisille on aina ollut yksi Pelastusarmeijan keskeisimmistä tavoitteista. Alppikadun asuntolan johtajalla Eero Untamalla on vahva näkemys työtoiminnan ja työnteon merkityksestä työntekijän elämänhallinnalle ja voimaantumiselle. (Untamala 2010.)

Pitkäaikaisemmissa työtoiminnan tehtävissä on aktiivisesti ollut mukana noin 15 asukasta. Lisäksi monia asukkaita osallistuu lyhyisiin, tilapäisiin työtehtäviin. Työtoimintaan osallistuminen on vapaaehtoista. Pitkäaikaisia työtoiminnan tehtäviä asuntolassa ovat asuntolan remontti- ja keittiötyöt, sekä Pelastusarmeijan avustustoimistossa tehtävät työt. Avustustoimisto jakaa lahjoituksina saatuja vaatteita ja ilmaista ruokaa apua tarvitseville. (Untamala 2010.)

Työtoimintaan osallistuville asukkaille maksetaan korkeintaan 12 euron suuruista kannustinrahaa. Maksettava summa määräytyy tehtyjen työtuntien ja työn vaativuuden mukaan. Kannustinraha on tuloa, josta ei makseta veroa. Tämä määrää päivittäisen palkkatulon 12 euroon, jotta sitä ei laskettaisi palkkatuloksi. (Untamala 2010.)

Asukkaita rekrytoidaan avoimiin työtehtäviin asuntolan henkilökunnan toimesta. Kii-reellisistä työtehtävistä ilmoitetaan asukkaille asuntolan yleisellä kuulutuksella. Henki-lökunta saattaa myös pyytää tiettyä asukasta johonkin pitkäaikaisempaan työhön, johon hänellä on osaamista tai halua sitoutua. Jokaisesta työtehtävästä ja siitä maksettavasta palkasta tehdään kirjallinen sopimus. (Untamala 2010.)

Työtoiminnan järjestämisestä ja työntekijöiden hankkimisesta ovat aikaisemmin vastan-neet asuntolan koko henkilökunta oman varsinaisen työnsä ohella. Asuntolan remontin alettua ja Pitäjänmäen yksikön toiminnan käynnistyttyä, on tarkoituksena palkata kaksi työntekijää, joiden toimenkuva koostuu erityisesti asukkaiden työosaamisen kartoitta-misesta. Lisäksi he tekevät yhteistyötä lähialueen yritysten kanssa, tarkoituksena luoda yrityskumppanuussuhteita ja tätä kautta löytää uusia työllistymismahdollisuuksia asuk-kaille. (Untamala 2010.)

Yhteistyö kumppanuusyritysten kanssa toimisi mahdollisesti niin, että Pelastusarmeija maksaisi yritykselle asukkaiden työhön perehdyttämisestä. Tämän jälkeen yrityksellä olisi mahdollisuus palkata asukkaita palkkatuen avulla yrityksen omalle palkkalistalle. Palkkatuki on yhteiskunnan tukea siitä, että yritykset palkkaavat vajaakuntoisia tekijöi-tä. (Untamala 2010.)

5.1 Kannustinraha

Kannustavuuden merkitys yksilölle sisältää sen ajatuksen, että tälle luodaan kiihokkeita parantaa itse omaa hyvinvointiaan. Panostuksesta seuraa palkkio. Kannustavuudella pyritään siis siihen, että ansaittu tulo lisää työntekijän nettotuloa. Periaatteena tulee olla, että pyrkimys parantaa omaa hyvinvointia myös johtaa siihen. (Arajärvi 2003: 85.)

Yhteiskunnan kannalta kannustavuudella pyritään saamaan aikaan toivotunlaista käyt-täytymistä. Mikäli toivottua käyttäytymistä ei saavuteta, saattaa yhteiskunnallisten ta-voitteiden hyväksyttävyyys heiketä ainakin pitkän ajan kuluessa. Esimerkiksi jos nuoret eivät koe hyötyvänsä koulutuksesta, vaikuttaa se negatiivisesti yhteiskunnan menesty-miseen pitkällä aikavälillä. (Arajärvi 2003: 86.)

Kannustinrahan käytön tarkoitus Pelastusarmeijan asuntolan järjestämässä työtoimin-nassa on ohjata asukkaiden käyttäytymistä elämän olosuhteita parantavaan suuntaan. Toimettomana olemisen vaihtoehdoksi tarjotaan työtä, jonka suorittamisesta saa rahalli-

sen palkkion. Palkkio on päivässä korkeintaan 12,00 euron suuruinen, eikä siten ole verrattavissa normaalituloiseen palkkatyöhön, sillä työntekijä ei saa työtoiminnasta toimeentuloon riittävää ansiota. Työtoimintaa voisi siis verrata vajaatyöllisyyteen.

Vajaatyöllisyydellä tarkoitetaan sellaisia työpaikkoja, joista saatava palkka ei riitä turvaamaan toimeentuloa. Tämä voi johtua työn osa-aikaisuudesta tai matalasta palkasta. Vajaatuottoinen työ on kuitenkin yhteiskunnan kannalta työttömyyttä parempi vaihtoehto. Siinä työntekijä ansaitsee osan elantoaan itse sen sijaan, että toimeentulo olisi täysin yhteiskunnan rahallisten tukitoimien varassa. Vajaatuottoista työtä tulisi siis kunnolliseen työpaikkaan vertailun sijaan verrata työttömyyteen. (Soininvaara 1994: 165.)

Vajaatyöllisyys on työttömyyttä parempi vaihtoehto myös työntekijälle, mikäli ansaitut tulot eivät täysin kumoudu sosiaalietuuksien pienenemisen ja verojen vuoksi. Vajaatyöllistetty on jossakin määrin kosketuksissa yhteiskuntaan, mikä vaikuttanee positiivisesti mahdollisuuksiin palata paremmin palkattuun työhön. Pitkään työttömänä olleella paluu tuottavaan työhön saattaa olla vaikeampaa. (Soininvaara 1994: 165.)

6 OPINNÄYTETYÖN VIITEKEHYS – ELÄMÄNHALLINTA

Elämönhallinta voidaan määritellä ihmisen sopeutumis- ja mukautumiskyvyn kokonaisuudeksi hänen kohdatessa erilaisia sosiaalisia, taloudellisia ja terveydellisiä ristiriitoja tai muita haasteita elämässään (Raitasalo 1995: 61). Kokonaisuus jaetaan usein sisäiseen ja ulkoiseen elämönhallintaan, joista ulkoinen elämönhallinta merkitsee yksinkertaisimmillaan sitä, että elämäkulkua järkyttävät yllättävät tilanteet on kyetty torjumaan. Käsite tarkoittaa myös, että ihminen kykenee toteuttamaan itselleen asettamia tavoitteita. Sisäinen elämönhallinta taas tarkoittaa, että ihminen kykenee sopeutumaan ja suhtautumaan yllättäviin ja muuttuviin tilanteisiin sekä sisällyttämään elämäänsä myös dramaattisia tapahtumia ja kriisejä. (Raitasalo 1996: 29.)

Elämönhallinta voidaan käsittää myös ihmisten mahdollisuuksina osallistua omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin (Karisto 1998: 72). Toisen, hyvin samantyyppisen, määritelmän mukaan elämönhallinnalla tarkoitetaan ihmisten kokemuksia mahdollisuuksistaan ohjata elämäänsä (Suominen 1996: 80). Liukko (2006: 83) määrittelee elämönhallinnan resurssien käyttöönottamiseksi omassa elämässä, sekä kykyä toimia itsenäisesti ja toteuttaa itse tehtyjä suunnitelmia ja valintoja.

Ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi muodostuu elintasosta ja elinoloista sekä elämänlaadusta ja elämäntavoista. Omien tarpeiden tyydytys ja toiminnan tavoitteellisuus ovat ihmisten käyttäytymisen ominaispiirteitä. Tarpeet ovat ihmisen sisäisiä jännitteitä, jotka voivat syntyä esimerkiksi toiveen tai jonkin muun kannustimen seurauksena. Tarpeet ylläpitävät ihmisen käyttäytymistä. Ne voivat olla sekä fysiologisia perustarpeita että sosiaalisia tarpeita, kuten rakkaus ja yhteisöihin kuuluminen. (Raitasalo 1995: 56.) Elämänhallinta koostuu ihmisen ulkoisten olojen ja sisäisen rakenteen välisestä jatkuvasta vuorovaikutuksesta. Elämänhallinta voidaan nähdä kokonaisuutena, jolla on sekä sisäisiä että ulkoisia edellytyksiä. (Raitasalo 1996: 29, 30.)

Ristiriitatilanteissa hallinnan keinot voivat olla tilanteeseen mukautumista edistäviä, kuten ongelmien ratkaisemista tai paineiden sisäistä selvittämistä, tai ne voivat olla mukautumista ehkäiseviä, esimerkiksi toivomista, itsensä syyttelemistä tai sosiaalisten kontaktien välttelemistä. Ihminen siis elää jatkuvassa sisäisten ja ulkoisten vaatimusten maailmassa. Vaatimuksiin ja niiden synnyttämiin paineisiin ihminen käyttää erilaisia hallintakeinoja, jotka voivat olla sisäisiä tai ulkoisia. Nämä hallintakeinot muodostavat elämänhallinnan. (Raitasalo 1995: 60, 61, 67, 73.)

6.1 Sisäinen elämänhallinta

Sisäinen elämänhallinta alkaa kehittyä jo lapsuudessa, ja se jatkaa kehittymistä läpi ihmisen elämän. Sisäinen elämänhallinta on ihmisen joustavaa kykyä sopeutua uusiin ja dramaattisiin tilanteisiin. Ihminen tarvitsee sisäistä elämänhallintaa selviytyäkseen erilaisista elämään liittyvistä kriiseistä ja kehittääkseen menetelmiä kriiseistä selviytymiseen. Kriiseissä ja muissa elämän haastavissa tilanteissa sisäistä elämänhallintaa on mahdollista kehittää. Positiivinen maailmankatsomus on osa sisäistä elämänhallintaa. Sisäinen elämänhallinta on aina subjektiivinen kokemus: ihminen voi kokea sisäisen elämänhallintansa hyväksi, vaikka se ulkopuolisen silmin näyttäisikin heikolta. Sisäinen elämänhallinta liittyy läheisesti kokemukseen elämän hallittavuudesta. Kriisinkin keskellä vahva sisäinen elämänhallinta kannattelee ulkoista elämänhallintaa, eli tavoitteisiin ja päämääriin pyrkiminen ei keskeydy. (Roos 1985: 41, 42 & Roos 1987: 67.)

Sisäinen elämänhallinta on mielen sisäinen kognitiivinen ja emotionaalinen prosessi, joka voidaan vielä jakaa tietoiisiin ja tiedostamattomiin tekijöihin. Tietoiisiin tekijöihin kuuluvat minäkäsitys ja itsetunto, kun taas tiedostamattomat tekijät ovat erilaisia defensesjä ja ihmisen oma persoonallisuus. (Raitasalo 1995: 61.)

Persoonallisuus on ihmisen tunteiden, arvojen, minän ja viettien muodostama kokonaisuus. Itsetunnolla tarkoitetaan oman minän hyväksymistä ja kunnioittamista. 'Minä' on ihmisen kokonaiskäsitelmä itsestään. Se pitää sisällään ihmisen niin tietoisia kuin tiedostamattomiakin arviointeja omista ominaisuuksistaan. Piirteet ovat sekä fyysisiä että psyykkisiä. (Raitasalo 1995: 69.)

Ihminen, jolla on vahva itsetunto ja minäkuva ja jonka sisäinen autonomia on kehittynyt vahvaksi saattaa kyetä säilyttämään hyvän elämänhallinnan vaikeissakin olosuhteissa. Vastaavasti huonolla itsetunnolla ja minäkuvalla varustetun henkilön maailma taas saattaa romahtaa jo pieneltä näyttävään vastoinkäymiseen. Tästä näkökulmasta ulkoinen elämänhallinta on riippuvainen henkilön sisäisestä elämänhallinnasta. (Raitasalo 1996: 29, 30.)

6.2 Ulkoinen elämänhallinta

Ulkoisen elämänhallinnan tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi perhe, tietty status yhteiskunnassa ja ammatti. Ulkoinen elämänhallinta siis näkyy ja näyttäytyy selvästi ulospäin, toisin kuin sisäinen elämänhallinta. Ihmisen kokemusta henkisestä ja materiaalisesti turvatusta asemastaan yhteiskunnassa on ulkoista elämänhallintaa. Ulkoisella elämänhallinnalla tarkoitetaan sitä, että ihminen pystyy ohjailemaan elämäänsä haluamaansa suuntaan ja tavoitteisiin. Sukupuolen, sukupolven, koulutus ja ammatti sekä sosiaalinen status vaikuttavat elämän ohjailuun. Käytännössä elämän ohjaaminen haluttuun suuntaan voi tarkoittaa esimerkiksi tulevaisuuden suunnittelua, kouluttautumiseen pyrkimistä tai tiettyyn työhön hakeutumista. (Roos 1985: 41, 42 & Roos 1988: 206, 208.)

Ulkoinen elämänhallinta on siis välineellistä, ulospäin havaittavaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Ihminen pyrkii muokkaamaan omaa elintasoaan ja muita olosuhteita niin, että ne vastaisivat hänen omia tavoitteitaan ja tarpeitaan paremmin. Tähän vaikuttavat vahvasti sukupolvi, sukupuoli, koulutus ja ammatti. Keskeisiä tekijöitä ovat aineellisesti ja henkisesti turvattu asema, taloudellinen tilanne ja asema. Ulkoisessa elämänhallinnassa on kysymys ihmisen kyvyistä ulkoisten resurssien hallitsemiseen. (Raitasalo 1995: 29, 30, 61.)

Ihmisen omat sisäiset päämäärät voivat olla sellaisia, jotka perustuvat kulttuurin arvoihin ja yhteiskunnan standardeihin tai vaihtoehtoisesti omaan autonomiseen harkintaan. Hyvän tai riittävän elämänhallinnan määrittely on vaikeaa, sillä hyvän elämänhallinnan

voisi nähdä tarkoittavan yksilön itsensä aidosti määrittelemiä päämääriä. Mikäli yhteiskunnassa kuitenkin korostetusti arvostetaan aineellisia saavutuksia, saattaa ulkoinen osa elämänhallintaa näyttää keskeiseltä ja muokata myös tapaa määritellä elämänhallintaa. Yleisesti hyvänä ja tavoiteltavina nähtävät asiat eivät ole välttämättä ihmisen itsensä aidosti määrittelemiä päämääriä, ja tämä taas voi horjuttaa sisäistä hallinnantunnetta. (Raitasalo 1996: 30.)

6.3 Elämänhallinta osana voimaantumista

Elämänhallinta voidaan nähdä voimaantumisen alakäsitteenä; voimaantuminen johtaa parempaan elämänhallintaan. Voimaantumisella tarkoitetaan ihmisestä itsestään lähtevää kasvua, omien voimavarojen käyttöön ottamista ja elämänhallinnan vahvistamista niiden avulla. Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen päämäärien asettamiseen, luotamukseen omaan itseensä ja omiin mahdollisuuksiinsa. Voimaantuminen on ihmisen henkilökohtainen prosessi, mutta siihen vaikuttavat toiset ihmiset, sosiaaliset rakenteet ja olosuhteet. Voimaa ei voi antaa toiselle eikä toisen ihmisen voimaantuminen ole muista riippuvaista. Voimaantumisen prosessia on kuitenkin mahdollista tukea erilaisilla keinoilla, erityisesti vahvistamisella, ja näin tehdä voimaantuminen mahdolliseksi. (Siitonen 1999: 189.)

Vahvistaminen on tukemista ja voimaantumisen kokemuksen mahdollistumista. Vahvistajina voivat toimia niin sosiaalialan ammattilaiset asiakastyössä kuin myös ”arkiauttajat”, ihmisen omasta lähipiiristä löytyvät henkilöt. (Siitonen 1999: 145.)

Mahdollisuudet voimaantumiseen löytyvät jokaisen ihmisen henkilökohtaisesta todellisuudesta, hänen elämästään ja arvoistaan sekä hyvänä kokemistaan asioista. Tasavertaisuuden ja yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä elämisen kokemusten puuttuminen tai heikkous voivat estää voimaantumisen kokemuksen syntymisen. (Siitonen 1999: 86.) Suomalainen nyky-yhteiskunta on varsin työkeskeinen, ja työnteko nähdään luontevana tapana integroitua yhteiskuntaan. Työnteko toimii paitsi toimeentulon turvaajana, se myös luo elämälle sosiaalista merkitystä. Puuttamalla nopeasti ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa työstä syrjäytymiseen, voidaan samalla estää myös muiden yhteiskunnassa selviytymiseen ja hyvinvointiin liittyvien ongelmien syntymistä tai pahenemista ja näin edesauttaa yksilöiden voimaantumisen kokemuksen syntymistä. (Raunio 2009: 275, 276.)

Voimaantuminen tarvitsee onnistuakseen ihmisen omaa tahtoa. Tahdon herääminen ja sen ylläpitäminen vaatii positiivisten tunteiden kokemista. Kun ihminen saa tunteen onnistumisesta ja omien kykyjensä käyttömahdollisuuksista, uskaltaa hän tarttua jälleen uusiin mahdollisuuksiin ja ottaa vastuuta omasta elämästään ja valinnoistaan. Usko omiin kykyihin luo samalla uskoa tulevaisuuteen. (Siitonen 1999: 143.)

Vastuun lisääminen on yksi voimaantumisen osa-alue, jossa vahvistajalla tärkeä rooli. Vastuun antaminen on luottamusta ihmiseen ja vastuuta saamalla on mahdollista tulla itsenäiseksi vastuunkantajaksi. Vahvistajan on kuitenkin tiedostettava, missä määrin vastuuta ihmiselle voi missäkin tilanteessa antaa. Kohtuuton vastuuttaminen liian aikaisin tai väärässä tilanteessa voi aiheuttaa epäonnistumisen tunteita ja itseluottamuksen laskua. Oikein ajoitettu ja kohdennettu vastuuttaminen taas voi kohottaa ihmisen itseluottamusta ja uskoa omiin kykyihin.

Itseluottamus, itsearvostus ja itsetunto liittyvät läheisesti toisiinsa ollen osittain myös päällekkäisiä käsitteitä. Niiden rakentumisessa ihmisen toimintaympäristöllä on keskeinen merkitys. Ihminen uskaltaa ottaa riskejä hyväksyvässä ja arvostavassa ilmapiirissä. Onnistumisen kautta saadaan itseluottamusta, mikä saattaa puolestaan tukea itsearvostusta. Itseään arvostavan ihmisen itsetunto pysyy terveenä tai paranee. Tässä prosessissa sisäinen voimantunne vahvistuu ja ihminen voimaantuu. (Siitonen 1999: 136, 137.)

Kykyuskomukset ovat voimaantumisen ja sitä kautta ihmisen hyvinvoinnissa merkityksellisiä. Kun ihminen uskoo, tai ei usko omiin mahdollisuuksiinsa saavuttaa itselleen asettamaansa päämäärää, on hän tietoisesti tai tiedostamattaan jo tehnyt arviointiprosessin menneisyydestään, nykyisyydestään ja tulevaisuudestaan sekä vielä omista odotuksistaan ja muiden mahdollisesta suhtautumisesta. Tässä ihmisen käsitykset ja uskomukset itsestään sekä kontekstin mahdollisuuksista ovat oleellisia ja aina mukana. (Siitonen 1999: 129, 130.)

Alppikadun asuntolan työtoiminnassa asukkailla on mahdollisuus saada päiviinsä mielekästä tekemistä ja saada työn avulla onnistumisen kokemuksia. Työn kautta asukkaat pääsevät hyödyntämään osaamistaan esimerkiksi remonttitoissa. Erilaisten työtehtävien jaossa ja asukkaiden vastuuttamisessa on henkilökunnalla tärkeä merkitys. Oikein kohdennetut työtehtävät ja sopiva vastuun antaminen on haaste asuntolan henkilökunnalle. Pitäjänmäen tuetun asumisen yksikössä panostetaan erityisesti työtoiminnan uudensuunnittamiseen.

seen koordinointiin ja työn vaikutus ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin on otettu toiminnassa aktiiviseen tarkasteluun.

6.4 Puutteellinen elämänhallinta ja syrjäytyminen

Raitasalo (1995: 18) määrittelee elämänhallinnan vastakohtaksi avuttomuuden. Avuttomuus taas voi äärimmillään ilmetä syrjäytymisenä. Syrjäytymisellä tarkoitetaan elinolojen puutteiden tai heikkouksien kasautumista. Arvioitaessa, onko joku syrjäytynyt, voidaan arviointiperusteena käyttää esimerkiksi asumista, terveyttä, työllisyyttä, koulutusta, sosiaalisia suhteita, yhteiskunnallista aktiivisuutta ja vapaa-aikaa. Syrjäytyneen henkilön asumiselle on usein tyypillistä puutteellinen varustetaso ja tilan puute. Epävaakaat työsuhteet ja työttömyys erilaiset mielenterveyden ongelmat leimaavat syrjäytymistä. Koulutuksen puute ja terveydelliset ongelmat vaikeuttavat työllistymistä ja hankaloittavat tulotason nousua. Köyhyys ja syrjäytyminen linkittyvätkin usein toisiinsa. (Arajärvi 2003: 42, 43.) Osallistuminen, sosiaalinen integraatio ja sosiaalinen osallisuus voidaan nähdä syrjäytymisen vastakohtina (Raunio 2009: 273).

Nyky-yhteiskunta asettaa jäsenilleen yhä uusia haasteita esimerkiksi koulutuksen, ammattitaidon ja urakehityksen suhteen. Itseään olisi pystyttävä jatkuvasti kehittämään ja kouluttamaan vastatakseen työelämän vaatimuksiin. Lisäksi olisi pystyttävä luovimaan valtavassa informaatiotulvassa ja suunnittelemaan elämäänsä epävarmoissa olosuhteissa. Jos yhteiskunnan haasteisiin ei jostain syystä pysty vastaamaan, on vaarassa syrjäytyä. (Hämäläinen 1999: 87, 88.)

Alppikadun asuntolan asukkaista suurin osa voitaisiin Arajärven (2003: 42) esittämän arviointiperusteen mukaan luokitella syrjäytyneiksi. Puutteellinen elämänhallinta näkyy lisäksi päihdeongelmina, kykenemättömyytenä huolehtia itsestään ja asioistaan, sosiaalisten suhteiden heikkoutena sekä pitkäaikaistyöttömyytenä.

Pitkäaikaistyöttömyys on suurimpia köyhyyden ja huonotuloisuuden syitä. Työttömyydellä ja huonotuloisuudella on siis kiinteä yhteys. Rahana maksettavat tuet ja palvelut ovat köyhyyden poistamisessa ensisijaisen tärkeitä. (Arajärvi 2003: 43.) Vähimmäistuen varassa elävien ja pitkäaikaistyöttömien köyhyys on usein monimuotoista. Monimuotoisuudella tarkoitetaan monenlaisten taloudellista huono-osaisuutta aiheuttavien tekijöiden kasautumista, eikä niinkään pelkkää tulojen pienuutta. (Raunio 2009: 247, 248.)

Köyhyyttä voidaan tarkastella kahdella eri tavalla: absoluuttisena ja suhteellisena köyhyytenä. Absoluuttisella köyhyydellä tarkoitetaan lähinnä taloudellista puutteenalaisuutta, joka vaarantaa ihmisen toimintakyvyn. Suhteellinen köyhyys taas vertaa pienituloisimpien elinolojen aineellista tasoa yleiseen tulotasoon. Lisäksi vertailua tehdään yhteiskunnan yleiseen vaurauteen ja sosiaalisiin oloihin. (Arajärvi 2003: 42.) Puhuttaessa suhteellisesta köyhyydestä käytetään köyhyyden mittaamiseen tiettyä köyhyysrajaa. Köyhyysraja on tulo, joka on suhteutettu väestön keskimääräiseen tulotasoon. Tämän rajan alle jäävät luokitellaan köyhiksi. (Raunio 2009: 241.)

Jos vertailuperusteena pidetään rahamäärää jolla tulee luokitelluksi köyhäksi, ovat suomalaiset köyhät köyhempiä kuin muiden Pohjoismaiden köyhät. Vaikka nykypäivän toimeentulotuki on varsin niukka, ei sen korottaminen välttämättä korjaisi tilannetta. Tuen korottaminen saattaisi korottaa samalla tuen saajan työllistymiskynnystä. Vaikuttavampaa köyhyyden torjumista olisikin ensisijaisten etuuksien, esimerkiksi työttömyysturvan ja vanhempainrahan vähimmäistason korottaminen. Lisäksi asumisen tukeminen ja asumistuen tehokkaampi suuntaaminen olisivat tehokkaita keinoja. Kaikkein vaikuttavinta köyhyyden torjumista on kuitenkin työttömyyden vähentäminen ja työllisyyden parantaminen. (Arajärvi 2003: 47, 48.)

Vaikka köyhyydellä ja syrjäytymisellä on usein kiinteä yhteys, eivät kaikki köyhät ole syrjäytyneitä tai kaikki syrjäytyneet köyhiä. Työllistyminen on yksi vaikuttavimmista tekijöistä pyrittäessä poistamaan syrjäytyneisyyttä. (Arajärvi 2003: 43.) Alppikadun asuntolan työtoiminta perustuukin näkemykseen työn voimaannuttavasta ja elämänhallintaa lisäävästä vaikutuksesta, jotka edesauttavat syrjäytymisen ehkäisemisessä.

7 TUTKIMUSPROSESSI

7.1 Tutkimuskysymykset

Pyrimme saamaan haastattelujen avulla vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Kuinka työtoimintaan osallistuvat asukkaat kokevat työtoiminnan vaikuttavan heidän elämänhallintaansa?
- Mikä on asukkaiden kokemus ja mielipide kannustinrahan merkityksestä työtoimintaan osallistumiseen?

Tutkimuskysymysten avulla pyrimme nostamaan esille työtoimintaan osallistuvien asukkaiden omia kokemuksia ja näkemyksiä työtoiminnan mahdollisista vaikutuksista heidän elämänhallintaansa. Lisäksi olemme kiinnostuneita saamaan tietoa kannustinrahan vaikutuksesta työtoimintaan osallistumiseen. Vaikka elämänhallintaa voikin tietyissä määrin mitata ja arvioida, on se kuitenkin melko subjektiivinen kokemus. Siksi korostamme haastateltavien omia kokemuksia ja näkemyksiä.

7.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tutkimus ja käyttämämme tutkimusmenetelmä teemahaastattelu. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää ja ihmisten kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat kyselyt, haastattelut, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Menetelmät voivat olla toisilleen vaihtoehtoisia tai niitä voidaan käyttää rinnakkain tai eri tavoin yhdisteltyinä. Menetelmän valinta perustuu tutkittavaan ongelmaan ja käytettävissä oleviin resursseihin. (Tuomi, Sarajärvi 2002: 73.)

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysillä ei yleensä pyritä tilastollisiin yleistyksiin tai teorioiden testaamiseen, vaan pyrkimyksenä on tarkastella aineistoa yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti sekä kuvata jotakin ilmiötä tai ymmärtää jotakin toimintaa. Tutkimuksen kohdejoukon valinta on oltava tarkoituksenmukaista ja tutkittavien näkökulmat pyritään nostamaan esille. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009: 161, 165.) Kohdejoukon tarkoituksenmukaisella valinnalla tarkoitetaan, että ne henkilöt joilta tietoa kerätään, todella tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai että heillä on omakohtaista kokemusta asiasta. (Tuomi, Sarajärvi 2002: 87, 88.)

7.2.1 Teemahaastattelu

Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä perustuu ajatukseen, jonka mukaan ihmiseltä itseltään suoraan kysyminen on järkevin tapa selvittää hänen ajatuksiaan ja mielipiteitään. Haastattelu on tutkimusmenetelmänä joustava: kysytty kysymys voidaan tarvittaessa toistaa, sanamuotoja on mahdollista selventää ja väärinkäsityksiä oikaista. Haastatteluun on mahdollista valita juuri ne henkilöt, joilla on kokemusta tutkittavasta aiheesta. (Tuomi, Sarajärvi 2002: 75, 76.)

Teemahaastattelu etenee ennalta päätettyjen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. Menetelmässä korostuu ihmisten tulkinnat asioista, haastateltavien asioille antamat merkitykset ja merkitysten syntyminen vuorovaikutustilanteessa. Valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen. (Tuomi, Sarajärvi 2002: 76.)

Haastattelun etuina on, että ihminen nähdään tutkimustilanteessa subjektina. Tällöin haastateltavalle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti ja hän on tutkimuksessa aktiivinen ja merkityksiä luova osapuoli. Haastattelu antaa tilaisuuden selventää ja syventää vastauksia, jolloin esitettyihin mielteisiin voidaan pyytää perusteluja ja esittää niihin liittyen lisäkysymyksiä. Haastattelussa voidaan myös säädellä kysymyksien järjestystä haastattelutilanteen sitä vaatiessa. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009: 35, 36.) Valitsimme haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun, sillä teemat rajaavat haastattelut tiettyihin, ennalta määrättyihin aiheisiin, mutta sallivat mahdollistivat silti laajat ja vapaamuotoiset vastaukset.

7.3 Aineistonkeruu ja kohdejoukon kuvaus

Ennen varsinaisen aineistonkeruun aloittamista haimme Alppikadun asuntolan johtajalta luvan tutkimukseemme (Liite 1). Aineisto koostuu kuudesta yksilöhaastattelusta, jotka toteutimme joulukuussa 2010 asuntolan tiloissa. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanasta sanaan. Ennen haastatteluja laadimme elämänhallintateorian pohjalta teemahaastattelurungon (Liite 4). Teemoja oli yhteensä 3, ja ne olivat työtoiminta, kokemus elämänhallinnasta ennen ja jälkeen työtoiminnan sekä kannustinraha.

Tutkimusluvan saatuamme veimme asuntolan johtajalle haastattelukutsun (Liite 2), jota hän lupasi jakaa työtoimintaan osallistuville asukkaille. Vahtimestareille annoimme ilmoittautujalistan, johon he kirjasivat haastatteluihin ilmoittautuneet. Haastateltavien saaminen mukaan tutkimukseen osoittautui yllättävän helpoksi, sillä olimme varautuneet myös siihen, että yhtäkään ilmoittautumista ei tulisi.

Haastattelupaikaksi valitsimme asuntolan ruokasalin. Se oli haastattelujen ajankohtina jo suljettu asiakkailta, joten käytössämme oli rauhallinen ja häiriötön tila. Ruokala oli myös tuttu, päivittäinen ympäristö haastateltaville, mutta ei kuitenkaan liian yksityinen ja henkilökohtainen tila, kuten esimerkiksi oma huone.

Haastattelut kestivät puolesta tunnista hieman yli tuntiin. Haastattelujen aluksi korostimme haastateltavan anonymiteettiä ja haastattelun vapaaehtoisuutta. Lisäksi jokainen haastateltava antoi kirjallisen suostumuksen (Liite 3) haastattelua varten. Kukaan haastateltavista ei halunnut keskeyttää haastattelua tai olla vastaamatta joihinkin kysymyksiin ja yllätyimme haastateltavien tavasta kertoa hyvin avoimesti vaikeista ja henkilökohtaisista asioistaan. Keskustelu eteni ennalta määrittelemiemme teemojen mukaisesti, mutta käsiteltävien teemojen järjestys vaihteli eri haastatteluissa. Pyrimme pitämään keskustelut mahdollisimman luonnollisina ja vapaina, minkä vuoksi keskustelu saattoi välillä käsitellä muitakin kuin teemoihin liittyviä asioita.

Olimme haastattelijoina kokemattomia ja se näkyi ensimmäisissä haastatteluissa jännittyneisyytenä. Kysymysten luonteva esittäminen oli aluksi hankalaa, mutta huomasimme kehittyvämmme haastattelutekniikassa haastattelujen edetessä. Aluksi etenkin aktiivinen kuunteleminen oli haastavaa, mutta viimeisten haastattelujen aikana pystyimme jo luontevasti tekemään tarkentavia kysymyksiä ja palaamaan johonkin haastateltavan aikaisemmin sanomaan asiaan. Haastattelutilanteet olivat häiriöttömiä lukuun ottamatta seinän takaa ja käytävältä kuuluneita satunnaisia ääniä. Haastattelumateriaalia kertyi yhteensä noin kuusi tuntia, joka litteroituna oli lähes 60 sivua.

Haastattelemamme henkilöt olivat helsinkiläisiä pitkäaikaisasunnottomia miehiä. Haastatteluhetkellä 3 asukasta asui Alppikadun asuntolassa ja 3 samassa rakennuksessa sijaitsevassa tukikodissa. Myös tukikodissa asuvat olivat aikaisemmin asuneet asuntolan puolella. Kaikki haastateltavat olivat syntyperältään suomalaisia ja iältään he olivat 30–65 –vuotiaita. Jokainen haastateltava oli haastatteluhetkellä mukana asuntolan työtoiminnassa joko pidempiaikaisessa työsuhteessa tai lyhyemmissä keikkaluontoisissa töissä. Haastateltavat olivat asuneet asuntolassa puolesta vuodesta kymmeneen vuoteen.

Pohdimme yhdessä Eero Untamalan kanssa minkälainen asukkaista koostuva kohdeyhmä edustaisi parhaiten ja monipuolisimmin työtoimintaan osallistuvia asukkaita. Päädyimme kutsumaan haastatteluun sekä asuntolan, että tukikodin puolella itsenäisimmässä asumismuodossa asuvia henkilöitä. Tukikodissa asuvien työkokemus työtoiminnassa saattoi olla useita vuosia, kun asuntolan puolella kokemusta saattoi olla kertynyt vasta lyhyeltä aikaväliltä. Ajatuksena oli, että saisimme kuulla molempien ryhmien kokemuksia työtoiminnasta ja tätä kautta saisimme myös laajemman näkökulman aiheeseen.

7.4 Aineiston analyysi

Nauhoitimme kaikki haastattelut ja puhtaaksikirjoitimme eli litteroimme ne kokonaisuudessaan sanatarkasti tekstinkäsittelyohjelmalla. Tämän jälkeen haastattelutekstit tulostettiin. Käyttämämme analyysimenetelmä oli teemoittelu.

Teemoittelussa käytetään apuna koodauksen keinoja. Koodaaminen tarkoituksena on selkeyttää ja tiivistää ainestoa, jotta sen sisään voidaan nähdä. Koodaamisen avulla nostetaan esille aineistosta oleellinen asia. Koodaamisen keinoina voidaan käyttää merkkejä, sanoja tai värejä. Yksinkertaisella koodauksella tekstikokonaisuuksia erotetaan toisistaan väreillä. Asiakokonaisuudet eli segmentit ovat tekstikokonaisuuksia, jotka eroavat sisällöllisesti toisistaan. (Kananen 2008: 88, 90.)

Kävimme litteroidun ja tulostetun aineiston lävitse teema teemalta. Valitsimme joka teemalle oman värin, ja merkkasimme aineistoon tietyllä värillä kaikki teemaan liittyvät sitaatit. Koodauksen jälkeen ryhmittelimme taulukkomaisesti kolmen pääteeman alle niihin liittyvät kohdat.

Teemoittelussa on kyse luokittelusta yleisellä tasolla ja se on yksi teemahaastatteluaineiston analyysitapa. Teemoittelussa voidaan pelkistää käyttämällä aineistosta nousseita esimerkkejä ja sanontoja, eli sitaatteja. Teemoittelussa kootaan eri teemojen alle niihin liittyvät kohdat ja niiden tiivistelmät. Tutkimusraportissa esitetään eri teemojen yhteydessä näytteitä haastateltavien aidoista vastauksista tekstisitaatein. Vaikka haastattelut toteutetaan käymällä läpi tietyt teemat, saattaa aineistosta nousta myös uusia teemoja. (Kananen 2008: 91.)

8 TULOKSET

Esitämme tulokset kolmen pääteeman mukaan, joita ovat kokemukset työtoiminnasta ja työttömyyden ajasta, sisäinen ja ulkoinen elämänhallinta ennen ja jälkeen työtoiminnan aloittamisen, sekä kannustinraha ja sen merkitys työtoimintaan osallistumiseen.

8.1 Kokemuksia työtoiminnasta ja työttömyyden ajasta

Pyysimme haastateltavia kertomaan, kuinka he olivat tulleet lähteneeksi mukaan asuntolan työtoimintaan, millaisissa työtehtävissä he olivat työskennelleet ja kuinka pitkiä työsuhteet olivat olleet. Lisäksi pyysimme heitä kertomaan kokemuksistaan työttömänä olemisesta ja mitä työ ja työn tekeminen heille itselleen merkitsee.

Työttömyyden ajanjakso koettiin ennen kaikkea toimettomuutena ja arkena, jolloin aika kului hitaasti. Haastateltavat eivät kokeneet saaneensa työvoimatoimistosta apua työnhakuun tai töiden löytämiseen. Työvoimatoimiston erilaiset työllistämistoimet eivät olleet auttaneet haastateltavia saamaan töitä, mikä aiheutti turhautumista. Haastateltavat kokivat työvoimatoimiston kanssa asioimisen joustamattomaksi ja vaikeaksi.

”Tuleehan siinä (työttömänä) aika pitkäksi, sehän on selvä.”

”Niin mä kävin kiltisti sen Ikk siellä työkkärissä ilmoittautumassa kuukausittain, samat jutut kertomassa heille.”

Haastateltavat olivat lähteneet työtoimintaan mukaan hyvinkin pitkien työttömyyden ja toimettomuuden ajanjaksojen jälkeen. Kun ihminen siirtyy tutusta elämäntilanteesta uuteen, pelottavaltakin tuntuvaan tilanteeseen, saattaa tunne elämän hallittavuudesta horjua. Uuteen tilanteeseen joutuessaan ihminen ottaa käyttöön omia sisäisiä resurssejaan ja hallintakeinojaan, joka samalla merkitsee omien vahvuuksien käyttöön ottamista ja elämänhallinnan vahvistumista. (Liukko 2006: 83.)

Haastateltavat olivat lähteneet mukaan asuntolan työtoimintaan joko omasta aloitteestaan tai asuntolan henkilökunnan pyytäminä. Kaikki eivät tieneet ennen henkilökunnan pyyntöä, että asuntolassa edes oli tarjolla erilaisia työtehtäviä, kun taas osa oli itse ilmaissut vahtimestareille halukkuutensa tehdä mitä tahansa töitä. Haastateltavien vastuksista käy ilmi, että heidän asenteensa töitä ja työskentelyä kohtaan oli myönteinen ja positiivinen.

”Ne vaan kysy yks kerta että voinko lähtee tekee, niin tottakai sitä mielellään lähti tekee.”

”Sanoin, et jos vaan tarvii jonkunnäköstä apua täällä, niin oon valmis tulemaan.”

Suurimpana syynä työtoimintaan mukaan lähtemisessä haastateltavilla oli järkevän tekemisen saaminen pitkiin päiviin asuntolassa ja ajan kuluttaminen.

”Todellaki halu oli hirvee tehdä töitä ja osallistua näihin hommiin.”

”Se oli ihan vaan se tekemisen halu.”

Haastateltavat olivat osallistuneet moniin erilaisiin työtehtäviin, sekä työskennelleet niin pidemmissä kuin keikkaluontoisissakin tehtävissä. Pelastusarmeijan avustustoimisto ja EU-ruokajakelu työllistivät useita, samoin kuin asuntolan pienet kunnostus- ja remontintyöt. Kaikki haastateltavat olivat lisäksi olleet töissä Pelastusarmeijan joulupadoilla patavahteina. Työtehtävät olivat aluksi päivän tai parin keikkoja, jotka vähitellen muuttuivat pidemmiksi työsuhteiksi. Osa haastateltavista halusi pitää työt epäsäännöllisinä tai vain pari kertaa viikossa tehtävinä töinä.

”Kaikennäköstä pikkurempaa oon silloin tällöin, päivän parin hommaa.”

”Ne oli vaan noita muuttokeikkoja. Ja sitten oon ollu pataa vahtimassa.”

”Viimiset kuus vuotta avustustoimistossa, enimmäkseen.”

Pyysimme haastateltavia kuvailemaan, millaisena he kokivat työtoiminnassa mukana olemisen ja erilaisiin työtehtäviin osallistumisen. Vastauksista käy ilmi, että työtoiminta koettiin positiivisena toimintana ja mielekästä tekemistä tarjoavana vaihtoehtona sängyssä makaamiselle. Vaikka haastateltavilla oli taustallaan useiden eri alojen koulutuksia ja pitkiä työkokemuksia, ei esimerkiksi tiskaus- tai siivoustöitä väheksytty. Haastateltavat tarttuivat mielellään kaikkiin tarjottuihin työtehtäviin.

”Nii että on jotain muutakin kuin ne omat pienet ongelmat siellä omassa pienessä päässä.”

”Että saan vähän jotain muutakin kun vaan on ja ihmettelee.”

Työtoiminnan koettiin tuovan päiviin säännöllisyyttä ja rytmiä sekä piristävän perinteistä asuntolan arkea. Lisäksi työtoiminnassa mukana oleminen ja töiden huolellinen suorittaminen auttoivat saavuttamaan henkilökunnan luottamuksen. Henkilökunnan luotta-

muksen saavuttamisesta haastateltavat kokivat hyötyvänsä lähes päivittäin asuntolan arjessa. Hyvät suhteet henkilökuntaan auttoivat uusien työtehtävien saamisessa ja saattoivat vaikuttaa positiivisesti henkilökunnan tehdessä asukasvalintaa tukikodin puolelle.

”Niin sä voit sillä ja tähän koko yhteisöön saavuttaa ihan toisenlaista sosiaalista statustakin.”

”Ne (henkilökunta) jo tietää ja tunnistaa mut ja tulee mun luokseni ja kiittävät hyvästä työstä.”

8.2 Kokemuksia työtoiminnan vaikutuksesta elämänhallintaan

Selvitimme haastateltavien kokemuksia työtoiminnan vaikutuksesta heidän sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaansa pyytämällä heitä kuvailemaan elämäänsä ja arkeaan ennen työtoiminnan aloittamista ja niissä mahdollisesti tapahtuneita muutoksia työtoiminnan aloittamisen jälkeen.

Yksinkertaisimmillaan ulkoinen elämänhallinta tarkoittaa, että ihminen kykenee toteuttamaan itselleen asettamia tavoitteita. Sisäinen elämänhallinta taas tarkoittaa, että ihminen kykenee sopeutumaan yllättäviin tilanteisiin sekä käsittelemään myös kriisejä elämässään. (Raitasalo 1996: 29.)

8.2.1 Vaikutukset ulkoiseen elämänhallintaan

Ulkoista elämänhallintaa voidaan arvioida tarkastelemalla ihmisen asumista, koulustausta sekä yhteiskunnallista osallisuutta. Yhteiskunnallisella osallisuudella tarkoitetaan muun muassa yhteiskunnan erilaisiin instituutioihin kiinnittymistä ja palveluiden käyttämistä sekä harrastustoimintaa ja ihmissuhteita. Ulkoisen elämänhallinnan piirteet ovat nimensä mukaisesti ulospäin havaittavia verrattuna sisäisen elämänhallinnan piirteisiin. (Roos 1985: 41, 42 & Raitasalo 1995: 29.)

Pyrimme haastattelujen avulla selvittämään, oliko haastateltavien mielestä heidän ulkoisessa elämänhallinnassa tapahtunut muutoksia, jotka olisivat johtuneet työtoimintaan osallistumisesta. Teemoina olivat asuminen, koulutus ja yhteiskunnallinen osallisuus.

Muutokset asumisolosuhteissa näkyivät osalla haastateltavista pääsyyntä asuntolan puolelta tukikotiin asumaan. Työtoimintaan osallistuminen ei yksinään ollut syynä muutok-

seen, vaan toiminut auttavana tekijänä. Työtoiminnan kautta hankitut paremmat suhteet henkilökuntaan ja luottamuksen ansaitseminen olivat hyödyksi, kun tukikotiin valittiin uusia asukkaita.

Haastateltavat olivat myös pystyneet parantamaan nykyisiä asumisolosuhteitaan työtoiminnasta ansaitun rahan avulla. Ulkoiseen elämänhallintaan kuuluu osana ihmisen kokemus materiaalisesti turvatusta asemastaan (Roos 1985: 42). Huolimatta työtoiminnasta maksettavan kannustinrahan pienestä määrästä, haastateltavat kokivat sen parantaneen heidän taloudellista tilannettaan ja mahdollistaneen sellaisten hankintojen tekemistä, joita pelkällä toimeentulotuella tai eläkkeellä ei olisi pystynyt hankkimaan. Omaan huoneeseen oli muun muassa asennettu laminaattilattia tukikodin puolella ja ostettu televisio.

”Kyllä mullakin on tuolla 42 tuumasia, hei haloo, niistä mä oon kasannut, niistä rahoista kerännyt.”

Selkein työtoiminnan vaikutus ulkoiseen elämänhallintaan oli sosiaalisten suhteiden kehittyminen. Haastateltavat kokivat tutustuneensa työtoiminnan kautta uusiin ihmisiin ja saaneensa uusia kavereita ja ystäviä.

”Se on sillä tapaa myöskin sosiaalinen tapahtuma.”

”Kavereita, kavereita, kavereita.”

”Sulla on mahdollisuus, jos sä haluat huom. jos sä haluat, saada niitä sosiaalisia kontakteja.”

”Ja sit siinä on sitä sosiaalista toimintaa päivän mittaan”

Oman elämän ohjaaminen ihmisen itse määrittelemään suuntaan ja tavoitteisiin on olennainen osa ulkoista elämänhallintaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tulevaisuuden suunnittelemista, kouluttautumista tai johonkin tiettyyn työhön hakeutumista. (Roos 1985: 42 & Roos 1988: 208.)

Työtoiminta ei ollut saanut haastateltavia kiinnostumaan kouluttautumisesta tai opiskelemisestä. Haastateltavat kokivat olevansa jo liian vanhoja opiskelemaan tai hankkimaan uutta ammattitaitoa, eikä työtoiminnan kautta ollut mahdollista päästä kokeilemaan täysin vieraita aloja tai työtehtäviä. Haastateltavat kuitenkin hakeutuivat aktiivi-

sesti mukaan työtoimintaan ja joutuivat pitkiin työsuhteisiin sitoutuessaan myös suunnittelemaan arkeaan jopa viikoiksi eteenpäin.

8.2.2 Vaikutukset sisäiseen elämänhallintaan

Selvitimme asukkaiden kokemuksia työtoiminnan mahdollisista vaikutuksista heidän sisäiseen elämänhallintaan käsittelemällä haastattelussa aiheita persoonallisuus, itsetunto ja itseluottamus sekä omaan elämään myönteisesti vaikuttavien päätösten tekeminen.

Pyysimme haastateltavia kertomaan, ovatko he löytäneet itsestään uusia puolia työtoiminnan kautta, tai huomanneet itsessään joitakin sellaisia piirteitä, mitä eivät aiemmin olleet havainneet. Uusia puolia haastateltavat eivät itsestään olleet löytäneet, mutta työtoiminnan tehtävissä toimimisen kautta sosiaaliset piirteet vahvistuivat. Työtehtävien avulla sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa päästiin luontevasti. Työnteon on todettu luovan elämälle sosiaalista merkitystä. (Raunio 2009: 275).

“Ei se nyt ihan uuskaan puoli kumminkaan oo mutta, mä en osaa niinku itte alottaa...vaikee niinku avautua sillä tavalla keskustelemaan niinku niitä ja näitä. Tossahan se on helppo että justiin kun varsinkin vanhemmat ihmiset kun siihen tulee niin nehän tykkää koko aika sitten.”

“No mä en oo hirveen sosiaalinen...mä ihmettelen että...no tossa se vaan niinku vaan menee mukana silleen.”

Kysyimme, onko työtoiminnalla ollut vaikutusta haastateltavien itseluottamukseen. Osa haastateltavista koki itseluottamuksen kasvaneen huomattaessaan suoriutuvansa haastaviksi koetuista tehtävistä. Onnistumisen kokemukset vaikuttivat myös mielialan kohoamiseen. Onnistumisen kautta ihminen saa itseluottamusta, mikä saattaa puolestaan tukea itsearvostusta. Itsearvostus ja itseluottamus ovat toisiinsa liittyviä ja osittain jopa päällekkäisiä käsitteitä. Sekä itsearvostus että itseluottamus vaativat rakentua hyväksyvän ja arvostavan ympäristön ja ilmapiirin. Jos ihminen arvostaa itseään, pysyy hänen itsetuntonsa terveenä tai jopa paranee entisestään. Tässä prosessissa sisäinen voimantunne vahvistuu ja voimaantuminen mahdollistuu. (Siitonen 1999: 136, 137.)

Voimaantuminen vaatii onnistuakseen ihmiseltä itsensä arvostamisen lisäksi vahvaa omaa tahtoa. Tahto taas vaatii tuekseen positiivisia kokemuksia ja tunteita. Onnistumisen tunne ja mahdollisuus käyttää omia kykyjään antavat ihmiselle uskoa omiin

mahdollisuuksiinsa, joka antaa rohkeutta ottaa vastuuta omasta elämästä ja valinnoista. (Siitonen 1999: 141, 142.)

”No kyl siin itseluottamus on kasvanu ihan selkeesti.”

”On sillä (tehtävistä suoriutumisella) ollu ihan selvä vaikutus siihen (itseluottamukseen). On ruvennu kattoo tosissaan niinku omaa elämääki niinku toiselta kantilta.”

”Että ei oo ollu semmonen tappiomieliala mikä oli silloin kun muutti tänne.”

Haastateltavat kertoivat työtoiminnan avulla oppineensa aikaisempaa paremmin kantamaan vastuuta lupaamistaan asioista. Tällaisia asioita olivat sitoutuminen sovittuihin työtehtäviin ja aikatauluihin. Vastuuntunnon haastateltavat kokivat kasvaneen esimerkiksi siten, että muiden työtoiminnan työntekijöiden tekemä valinta jättää vastuualueensa hoitamatta ei kuitenkaan saanut jättämään omia vastuutehtäviä tekemättä. Sovituista aikatauluista pidettiin kiinni silloinkin, kun kyseisenä ajankohtana olisi ollut tarjolla jotakin mieluisampaa tekemistä.

”Mullaki tuli usein semmonen, että selvä juttu, että kun kerran muutkaan ei tuu töihin eikä välitä paskaakaan tästä hommasta, niin minkä takia mun sitten pitäis nää hoitaa. Mut sitte kuitenkin oli jotenki niin vastuuntuntoinen. Mitä ei kieltämättä siihen saakka ollu kauheesti ollut. Että senkin on oppinut.”

”Se on vähän niinku ku tulee sanottua että kyllä se käy, niin sitten..vaikka jälkeinpäin kaduttais vähän että nytkin olis tänään just voinu tehdä jotain muuta niin se on vaan lähettävä. Kun on luvannu.”

”...se on sitä että ottaa vastuun siitä mitä on luvannut...”

Työtoimintaan osallistumisen nähtiin vahvistavan omaan elämään myönteisesti vaikuttavien päätösten tekemistä. Moni haastateltavista kertoi vähentäneensä alkoholin käyttöä työtoiminnan aloittamisen jälkeen. Tavoitteellisessa päihteiden käytön lopettamisessa työtoiminnan säännöllisyys ja mielekäs tekeminen tuki päihteetöntä elämää niin, että retkahdusten määrä väheni. Nollatoleranssi päihteidenkäytön suhteen työtoiminnassa koettiin kannustavan selvänä olemiseen, sillä työhön osallistuminen nähtiin päihteidenkäyttöä tärkeämpänä asiana. Päihteiden käytön vähentäminen voidaan nähdä selkeänä elämänhallinnan kehittymisen merkinä, sillä päihteettömyyden avulla haastateltavien kokemus oman elämän hallittavuudesta ja parani. Sisäiseen elämänhallintaan liittyy

oleellisena osana kokemus elämän hallittavuudesta ja kokemus mahdollisuuksista ohjata omaa elämää (Suominen 1996: 80).

”On se kannustin olla juomatta töiden takia.”

*”Joo se on ollu semmonen mikä on pitänyt mua aika paljon aisoissa (päih-
teiden käytöstä).”*

*”Ja sitten loppuaikoina se oli sitten sillä lailla, ettei tullu oikeestaan min-
kään näkösii repsahduksia.”*

Silloin, kun päihteitä käytettiin, ei sen päivän työtoimintaan edes yritetty osallistua.

*”Työ häiritsee viinan ottamista ja viinan ottaminen häiritsee työtä. Jos mä
otan kaljan, niin mä lyön perseen penkkiin ja se on siinä. Sama niinku
työmarkkinoilla.”*

Pyysimme haastateltavia kuvailemaan, minkälaista elämä ja arki olivat ennen työtoi-
mintaan osallistumista. Päivien kerrottiin kuluvan hitaasti silloin, kun niihin ei sisälty-
nyt mielekästä tekemistä. Kun säännöllistä toimintaa ei päivisin ollut, arkea rytmittivät
lähinnä ruoan laitto ja kaupassa käynti. Ajalla ei nähty olevan suurta merkitystä, jolloin
päivät saattoivat kulua pitkälle sängyssä makoillen, lukien ja televisiota katsellen. Kun
varsinaista syytä asunnosta poistumiseen ei ollut, sinne saatettiin jäädä omiin oloihin
koko päiväksi.

*”No päivärytmit on totta kai ihan erilaisia, että ei täällä niinku...kyllä tää-
lä niinku jumiutuu äkkiä tonne koppiin justiin. Sitä kirjaa lukee sitten ja
telkkaria kattelee vaan että se on siinä. Mitä sitten ruokaa käy välillä te-
kemässä.”*

*”Kun jos verrataan siihen aikaan, jolloin sä et tee mitään, sun ei oo pakko
tehdä mitään. Sä heräät kun heräät. Ja ensimmäiseksi mietit, että mitä sä
tänään tekisit. Jaksaisikonhan mä nousta tästä.”*

Kysyimme haastateltavilta, onko työtoimintaan osallistumisella ollut elämänlaatua pa-
rantavaa vaikutusta heidän arkeensa. He kertoivat työn erityisesti rytmittävän arkea ja
tuovan siihen säännöllisyyttä. Tulevaisuutta täytyi pitkäkestoisten työtehtävien yhtey-
dessä suunnitella ja aikatauluttaa.

”Tietysti jos tulee tämmönen pidempi projekti, se antaa vähän rytmiä.”

”Saat siihen päivään jotain säännöllisyyttä, ja siit on samalla lailla et sun on pakko kattoo myöskin vähän tulevaan, elikkä jos mä niinku suostun tämmöseen projektiin niin mun on pakko panna ihan kalenteriin että ok, tossa ja tossa ja toloin mä oon menossa tonne.”

”Se alkaa aamulla ja päättyy sitten kun päättyy.”

”Siihen tulee semmosta elämän säännöllisyyttä.”

”Kyl se on vaikuttanu. Ihan koko elämään.”

8.3 Kannustinrahan suuruus ja sen merkitys työtoimintaan osallistumiseen

Alppikadun asuntolan työtoiminnasta maksetaan asukkaille korkeintaan 12 euroa päivässä. Pyrimme haastattelujen avulla selvittämään asukkaiden kokemuksia rahan suuruudesta ja sen vaikutuksesta työtoimintaan osallistumiseen heidän omalla kohdallaan.

Haastateltavat kokivat kannustinrahan tukevan heidän talouttaan myönteisesti. Työpäivän päätteeksi suoraan käteen maksettava palkka auttoi etenkin silloin, kun muut rahat olivat vähissä tai lopussa.

”On se 12e noin, rahaa se on sekin. Ja se on niinku puhtaana käteen, eikä sossut eikä mitkään siihen käy kiinni.”

”Kumminki sillä elää ihan ruhtinaalisesti.”

Vastauksista nousi esille positiivisten kokemusten lisäksi myös kritiikkiä rahamäärän pienuutta kohtaan. Haastateltavat kokivat, että toimintaan voisi lähteä mukaan useampi-kin asukas, jos rahaa olisi tarjolla enemmän.

”Ku se on niin pieni, niin jengi aattelee että enhän mä nyt tommosella viitti lähtee.”

”Moni tuolla sanoo ettei lähde tekemään mitään noilla palkoilla.”

Kritiikistä huolimatta haastateltavat korostivat kannustinrahan positiivista merkitystä heidän taloudelleen ja toimeentulolleen. Työtoiminnalla ansaitut rahat auttoivat tekemään arkisia hankintoja, joihin muuten olisi pitänyt laskea tarkasti viimeisetkin rahat. Rahan nähtiin myös täydentävän niukkaa toimeentulotukea ja auttavan kattamaan asumisen kustannuksia niiden haastateltavien kohdalla, jotka maksoivat asuntolassa asumisensa kokonaan tai osittain itse.

”No tottakai se auto tietysti, pysty turvautumaan siihen, että kun ties että on tehny vaikka viikon töitä, niin jos rahat loppu ei ollu röökiä tai jotain, niin pysty hyvällä omallatunnolla menemään.”

”Toki se on ihan hyvä siinä mielessä, että mä saan siinä tupakkirahat ja ihan kokoajan sitä että onko se viimeinen euro joka siinä...”

”Kyllähän se näihin pieniin tuloihin nähden, se on todella iso raha.”

Yleisesti haastateltavien keskuudessa kannustinrahaan suhtauduttiin positiivisesti mutta neutraalisti. Rahaa tärkeämpänä haastateltavat kokivat itse työn: mielekäs tekeminen ohitti tärkeydessä rahan. Raha nähtiin työhön motivoivana tekijänä, mutta ei kuitenkaan varsinaisena syynä työn tekemiseen. Kannustinraha toimi eräänlaisena lisäpalkkiona tehdystä työstä, suurimman palkkion ollessa mielekkään tekemisen saaminen päivään.

”No ei se palkka ensimmäisenä siinä oo, mutta sehän se yleensä siinä työssä on motivoiva tekijä.”

”Mä en usko, et se pelkästään hyvä palkka on siinä niinku missä tahansa työssä, motivois niinku ihmistä tekeen sitä työtä paremmin.”

Vaikka haastateltavat kokivat kannustinrahan hyväksi asiaksi, nousi vastauksista esiin myös kritiikkiä kannustinrahaa kohtaan. Palkasta ei kerry eläkettä, mikä nähtiin epärealistisena työhön osallistuvia asukkaita kohtaan. Lisäksi rahan ei nähty kannustavan ihmisiä elämässä eteenpäin, vaan ajoittain jopa passivoivan. Haastatteluissa nousi lisäksi esiin ajatus kannustinrahan passivoivasta vaikutuksesta yleisille työmarkkinoille hakeutumisessa. Haastateltavien omalla kohdalla tällaista vaikutusta ei kuitenkaan kerrottu ilmenneen.

”Nää maksaa sen 12e josta ei tuu penniäkään eläkettä, ei mitään. Kaikki edut menee, et mun mielestä se on väärin.”

”Ei se pelkästään että yhdestä duunista annetaan se kaksikymppiä niin ei se tunnu... Se ei ratkase mitään. Päinvastoin, mä uskon et se liian helposti passivoi sitä ihmistä.”

9 LUOTETTAVUUS JA EETTISET KYSYMYKSET

Realistisessa luotettavuusnäkemyksessä käytetään sisäisen ja ulkoisen validiteetin eli pätevyyden käsitettä. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen teorian, käsitteiden

den ja menetelmällisten ratkaisujen johdonmukaisuutta. Ulkoinen validiteetti taas tarkoittaa pätevyyttä tulkintojen, johtopäätösten ja aineiston välillä. (Eskola, Suoranta 1998: 214.)

Työmme luotettavuuden toteutumiseksi kuvailemme tarkasti tutkimusprosessin ja käyttämämme teorian ja käsitteet, sekä perustelemme valitsemamme tutkimusmenetelmät. Tulkintoja teemme näkyväksi käyttämällä tuloksissa suoria sitaatteja haastateltavien puheesta.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on, että tutkija myöntää olevansa tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline ja toimii itse tutkimuksen pääasiallisimpana arviointikriteerinä (Eskola, Suoranta 1998: 211).

Opinnäytetyössämme olemme tehneet tulkintoja haastateltavien puheesta nostamalla haastatteluista esiin ne asiat, jotka meidän mielestämme ovat keskeisiä ja tärkeitä tutkimusongelman kannalta. Tässä työssä vastauksia on analysoinut kaksi henkilöä, minkä arvioimme vähentävän virhetulkintojen määrää verrattuna tilanteeseen jossa tulkintoja tekee vain yksi henkilö. On kuitenkin pidettävä mielessä, että haastatteluista esiin nostamamme tulokset ovat yksittäisten ihmisten kokemuksia ja mielipiteitä. Tämä vaikuttaa tulosten luotettavuuteen ja yleistettävyyteen.

Aineistomme koko, kuusi haastattelua, on melko pieni. Kvalitatiivisen tutkimuksen tiedellisyyden kriteerinä ei kuitenkaan ole aineiston määrä, vaan laatu ja käsitteellistämisen kattavuus. Tutkijoiden haasteena on laatia tutkimukselle vahva teoreettinen pohja, joka ohjaa aineiston hankinnan prosessia. Oleellista on sijoittaa tutkimuskohde yhteiskunnalliseen yhteyteen ja antaa siitä mahdollisimman tarkka kuva. (Eskola, Suoranta 1998: 18.) Pyrimme muodostamaan käyttämästämme viitekehyksestä mahdollisimman kattavan ja ymmärrettävän yhdistämällä useasta eri lähteestä saadun tiedon jäsennellyksi kokonaisuudeksi.

Tutkimuksen eettiset ongelmat liittyvät pääasiassa itse tutkimustoimintaan, kuten haastateltavien informoimiseen, aineiston keräämiseen ja analyysin menetelmien luotettavuuteen, anonymiteettiin ja tutkimustulosten esittämistapaan (Tuomi, Sarajärvi 2009: 128). Eettisesti kestävä laadullinen tutkimus on lisäksi ihmisarvoa kunnioittava: tutkittavia ei tutkimuksen tarkoituksista riippumatta saa missään olosuhteissa loukata. Eettisiä perus-

kysymyksiä ovat lisäksi, kuinka tutkittavien yksityisyys turvataan ja mitä hyötyä tai haittaa tutkimuksesta voi tutkittaville olla. (Eskola, Suoranta 1998: 56.)

Opinnäytetyömme eettisyyden toteutumiseksi pidimme koko tutkimusprosessin ajan kohderyhmämme oikeudet etusijalla. Turvasimme haastateltavien yksityisyyden toteuttamalla haastattelut niin, että osallistujien anonymiteetti säilyi. Kerroimme anonymiteetin turvaamisesta sekä haastattelukutsussa että haastattelun aluksi allekirjoitettavassa suostumuslomakkeessa. Kerroimme suostumuslomakkeen sisällön haastateltaville myös sanallisesti, millä pyrimme varmistamaan tiedon todella välittyneen haastateltavalle: kaikki eivät halunneet tai jaksaneet lukea lomaketta ennen kuin allekirjoittivat sen. Kohderyhmän kuvausta varten kysyimme heidän syntymävuottaan, mutta tätä tietoa emme käyttäneet niin, että sitä olisi mahdollista yhdistää yksittäiseen vastaajaan. Nimiä emme kirjanneet ylös.

Haastattelun alussa kerroimme mitä varten olimme haastattelua tekemässä, miten aiomme saadun haastattelumateriaalin käsitellä ja että hävitämme haastattelumateriaalin kun olemme saaneet opinnäytetyön valmiiksi. Kerroimme myös äänittävämmä haastattelut, sekä haastateltavan oikeudesta olla vastaamatta esittämiimme kysymyksiin, keskeyttää haastattelu missä vaiheessa haastattelua tahansa tai kieltää antamansa haastattelun käyttäminen vielä jälkeenkäinkin.

Haastateltavat osallistuivat haastatteluun täysin vapaaehtoisesti. Laitoimme haastattelukutsut jokaiselle Alppikadun asuntolan työtoiminnassa mukana olevalle asukkaalle. Kutsuun olimme kirjoittaneet aikataulun, jonka mukaan asukas sai valita itselleen parhaiten sopivan ajan, mikäli itse halusi osallistua haastatteluun. Mitään velvoitteita osallistumiselle ei ollut. Palkkiona osallistumisesta saimme asuntolan puolesta tarjota haastateltaville kahvia, sekä antaa jokaiselle osallistujalle ruokalipun asuntolan ruokalaan. Kerroimme palkkiosta jo haastattelukutsussa.

Saimme haastateltavia osallistumaan haastatteluun melko helposti. Ehdottamistamme kahdeksasta haastatteluajankohdasta kuuteen oli ilmoittautunut osallistuja jo hyvissä ajoin ennen viimeistä ilmoittautumispäivää. Oletimme tarjoamamme ruokalipun olevan yksi merkittävä tekijä, mikä sai asukkaita lähtemään mukaan haastatteluun. Kuitenkaan moni haastateltavista ei halunnut ottaa ruokalippua vastaan, sillä heillä oli aiemmin saatujakin lippuja vielä käyttämättä.

Arvioimme yhdeksi aktiivisen osallistumisen syyksi halun vaikuttaa tulevaan muutokseen omia näkemyksiä esittämällä, sillä kerroimme haastateltaville opinnäytetyömme tuloksia olevan tarkoitus käyttää tulevan työtoiminnan kehittämisen pohjana. Pohdimme myös, että haastattelukutsussa osoitimme olevamme kiinnostuneita juuri heidän mielipiteistään ja kokemuksistaan, mikä saattoi saada osallistujan tuntemaan itsensä ja omat ajatuksensa tärkeäksi ja siksi osallistumaan haastatteluun. Toisaalta osa haastateltavista kertoi tekemämme haastattelun olevan mielekästä tekemistä ja mukavaa vaihtelua tavalliseen päivärytmiin.

Jokaisen haastattelun aikana pyrimme kohtaamaan haastateltavat mahdollisimman objektiivisesti ja jättämään omat mahdolliset ennakoasenteemme tai -odotuksemme takalalle. Aineiston litteroinnissa pyrimme säilyttämään haastateltavien puheen mahdollisimman alkuperäisinä ja rikkaana, sillä tutkimusongelmamme mukaisesti tutkimme nimenomaan ihmisten omia kokemuksia. Esimerkiksi kirosanojen ja voimakkaiden mielipiteiden sensuroimiselle emme olisi löytäneet eettisiä perusteluja.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Asunnottomuus suomalaisessa hyvinvointivaltiossa on pitkään tuntunut olevan kiistetty, kiistelty ja peiteltykin aihe. Asunnottomien julkisuuskuva on ollut joko olematon tai negatiivinen ja suurelle osalle kansalaisista asunnottomat näyttäytyvät vain numeroina tilastoissa tai satunnaisina kadunmiehinä puiston penkeillä. Asunnottomuus on kuitenkin tätä päivää, ja lopultakin asunnottomuutta ollaan nostamassa yhteiskunnan valokeilaan ja tarvitsemaansa huomioon. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma on askel oikeaan suuntaan. Asunnottomuuden alakulttuurin murtaminen, asuntoloiden muuttaminen tuetun asumisen yksiköiksi, mahdollistaa oikean kodin saamisen sadoille asunnottomille, jotka lopulta muuttuvat ihmisiksi tilastojen sijaan. Asunto on ihmisarvoisen elämisen yksi perusedellytyksistä.

Pitkäaikaistyöttömyys ja velkaantuminen ovat usein osasyynä asunnon menettämiseen ja asunnottomuuteen. Köyhyys on osa nyky-yhteiskuntaa asunnottomuuden ohella. Köyhyyden poistamisen yhdeksi tehokkaimmista keinoista on todettu työttömyyden vähentäminen ja työllisyyden parantaminen. Työllistyminen on lisäksi yksi vaikuttavimmista tekijöistä pyrittäessä poistamaan syrjäytyneisyyttä. (Arajärvi 2003: 43, 47, 48.)

Tutkimushaastattelujemme tuloksista käy ilmi, että Alppikadun asuntolan asukkaat kokiivat työtoiminnan vahvistavan heidän sekä sisäistä että ulkoista elämänhallintaansa muun muassa vaikuttamalla vähentävästi päihteidenkäyttöön, mahdollistamalla uusien sosiaalisten suhteiden syntymisen ja parantamalla taloudellista tilannetta. Työ on luonnollinen keino kiinnittyä yhteiskuntaan sen täysivaltaiseksi jäseneksi. Pitkäaikaisasunnottomat ovat usein vaikeasti työllistettäviä puhuttaessa yleisistä työmarkkinoista, mutta Pelastusarmeija pyrkii vastaamaan tähän haasteeseen tarjoamalla yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleville ihmisille mahdollisuuden mielekkääseen tekemiseen ja oman elantonsa tienaamiseen.

Työtoiminnan tyyppinen vajaatyöllisyyskin on täyttä työttömyyttä parempi vaihtoehto työntekijälle, sillä vajaatyöllistetty on kuitenkin työn kautta edes jossakin määrin kosketuksissa yhteiskuntaan. Tämä voi vaikuttaa positiivisesti mahdollisuuksiin palata paremmin palkattuun ja kokoaikaiseen työhön. Pitkään täysin työttömänä olleella paluu työhön saattaa olla haastavampaa. (Soininvaara 1994: 165.)

Alppikadun asuntolan työtoiminnan visiona on tarjota ja mahdollistaa työllistymisen polku kaikille asukkaille. Todellisuudessa henkilökunnan resurssit ja asukkaiden suuri määrä sekä työtehtävien vähäisyys estävät vision toteuttamisen. Ajatus työllistymisen polusta toteutui asuntolassa vain osittain, sillä työtehtävät rajoittuivat Pelastusarmeijan omiin töihin. Avoimille työmarkkinoille sijoittumista ei haastateltavien kohdalla ollut tapahtunut useankaan vuoden työtoiminnassa mukana olon jälkeen. Työtoimintaa pidettiin silti haastateltavien keskuudessa myönteisenä ja elämänhallintaa vahvistavana. Yllätyimme tutkimusprosessin aikana erityisesti asuntolan asukkaiden innostuksesta osallistua haastatteluihin. Innokkuudesta voidaan päätellä, että asukkaat haluavat ottaa kantaa ja vaikuttaa mielipiteillään työtoimintaan ja sen kehittämiseen.

Haastatteluun osallistuneiden asukkaiden työtoimintaan osallistuma aika vaihteli suhteellisen paljon. Vaihtelua oli lyhyistä urakaluonteisista töistä usean vuoden pituiseen työsuhteeseen. Tavoittemme oli saada haastateltavaksi sekä lyhyissä että pitkissä työtoiminnan työsuhteissa olevia henkilöitä kattavan näkökulman saamiseksi. Haastatteluun osallistui asukkaita tukikodin ja asuntolan puolelta, jolloin kuulumme kokemuksia jo asuntolasta tukikotiin siirtyneiltä, sekä vasta vähän aikaa asuntolassa asuneilta miehiltä.

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että Alppikadun asuntolassa järjestetyllä työtoiminnalla on useita elämänhallintaa parantavia vaikutuksia. Työtoiminta mahdollistaa uusien sosiaalisten kontaktien luomisen, arkirytmien muodostamisen, sekä itseluottamuksen ja itsetunnon vahvistumisen onnistumisen kokemusten kautta. Työtoiminnasta maksettava kannustinraha helpottaa taloudellista tilannetta ja lisää toimintamahdollisuuksia. Työtoiminta tarjoaa myös mielekästä tekemistä päivään ja auttaa omaan elämään myönteisesti vaikuttavien päätösten tekemistä, kuten päihteiden käytön vähentämistä.

Syrjäytymisen poistamisessa yksi vaikuttavimmista tekijöistä Arajärven (2003: 43) mukaan on työllistyminen. Mikäli työstä syrjäytymiseen pystytään puuttumaan nopeasti, on samalla mahdollista estää myös muiden syrjäytymistä aiheuttavien ongelmien syntymistä tai pahenemista. Tämä taas edesauttaa ihmisen voimaantumisen kokemusten syntymistä. (Raunio 2009: 275, 276.) Alppikadun asuntolan työtoiminta on luonteeltaan terapiatyötä, jonka kautta asukkaita on tarkoitus aktivoida johonkin mielekkääseen tekemiseen ja antaa arkeen sisältöä. Sen tehtävänä tai pyrkimyksenä ei ole aktiivisesti luoda asukkaalle polkua avoimille työmarkkinoille sijoittumiseksi. Urakehitys johtaa ja päättyy haastateltavien osalta Pelastusarmeijan omien, hieman vastuullisempien työtehtävien pariin. Siitä huolimatta toiminnasta on mahdollista saada onnistumisen kokemuksia ja talouden kohenemista, jotka taas vaikuttavat myönteisesti elämänhallinnan kehittymiseen. Vahva elämänhallinta ehkäisee syrjäytymistä.

Asuntolan terapiatyössä näemme myös kehittämiskohteita, joiden kautta työstä voitaisiin saada tavoitteellisempaa ja paremmin osallistujia palvelevaa toimintaa. Kiinnitettäessä ihmistä vahvemmin yhteiskuntaan, tulisi toiminnan olla suunnitelmallista ja tavoitteet selkeästi asetettu. Mikäli tavoitteeksi on asetettu työllistyminen avoimille työmarkkinoille, sen tulisi tapahtua ennalta suunniteltua polkua pitkin, jossa huomioidaan yksilöllisesti tuen tarve ja toimintamahdollisuudet. Asuntolan johtajan Eero Untamalan mukaan samanlaisia näkökulmia on pohdittu työtoiminnan kehittämiseksi ja uudenlaista työtoimintaa Pitäjänmäen asumispalveluyksikössä on tarkoitus lähteä rakentamaan todellisen työllistymisen polun suuntaan.

Siitosen mukaan kykyuskomukset ovat merkityksellisiä ihmisen voimaantumisprosessissa. Onnistumisen kokemusten kautta itseluottamus vahvistuu, mikä tukee myös itsearvostusta. (Siitonen 1999: 136, 137.)

Työtoiminnan merkitys itsetunnon ja kykyuskomusten vahvistumisessa korostuivat, kun työtoiminnassa on oltu pitkään. Ajan kuluessa työtoiminnan kautta tarjotaan mahdollisuuksia ottaa vastaan aiempaa haasteellisempia ja vahvempaa sitoutumista vaativia työtehtäviä. Vastuun lisääminen on tärkeää, sillä se mahdollistaa ihmisen kasvun itsenäiseksi vastuunkantajaksi. Lisäksi oikein ajoitettu ja kohdennettu vastuuttaminen saattaa kohottaa ihmisen itseluottamusta ja uskoa omiin kykyihin.

Haastaviksi koettuihin tehtäviin ryhtyminen palkitsee sekä onnistumisen kokemuksilla, että uusien taitojen oppimisella. Nämä vaikuttavat ihmisen itseluottamukseen, itsearvostukseen ja itsetuntoon vahvistavalla tavalla, mikä joidenkin haastateltavien kohdalla näkyi edellistä tehtävää haastavampaan ja vastuullisempaan työtehtävään siirtymisenä.

Näimme merkityksellisenä työtoiminnan osa-alueena myös sen aktivoivan tai työtaitoja ylläpitävän luonteen. Osa haastateltavista ei kokenut oppineensa työtehtävien parissa mitään uutta, mutta osallistui niihin silti säännöllisesti. Vaikka omiin taitoihin nähden helpolta tuntuva työ ei opettanut uusia taitoja, se toi kyllä järkevää tekemistä päivään ja antoi joillekin haastatelluille mahdollisuuden tehdä ammattitaitoaan vastaavaa työtä.

Työtoiminnan vaikutus ulkoiseen elämänhallintaan ilmeni sosiaalisten kontaktien lisääntymisellä. Työtoiminnassa mukana olevat työkaverit ja heiltä saatava tuki on tärkeä elämänhallintaa vahvistava tekijä ja toimii myös kannustimena työhön osallistumiselle. Raitasalon mukaan tarpeet ylläpitävät ihmisen käyttäytymistä ja voivat syntyä jonkin kannustimen seurauksena. Tarpeet voivat olla fysiologisia perustarpeita, mutta myös sosiaalisia tarpeita, kuten yhteisöihin kuuluminen. (Raitasalo 1995: 56.)

Alppikadun asuntolan työtoiminnassa työporukka muodostaa omanlaisensa yhteisön, jossa kontaktit toisiin ihmisiin mahdollistavat yhteenkuuluvuuden tunteen syntymisen ja kasvattavat me-henkeä. Toisaalta erilaisten ihmisten kanssa työskentely ja toimeentuleminen on myös haastavaa eri työtapojen ja -tottumusten vuoksi, jolloin yhteistyötaitojen merkitys korostuu.

Kannustimena voi toimia myös toive suuremmista mahdollisuuksista fysiologisten perustarpeiden tyydyttämiseen. Tällaiseen toiveeseen vastaa työstä saatava kannustinraha. Normaalituloisten palkkaan verrattuna rahakorvaus on pieni, mutta tuo kuitenkin lisää toiminnan- ja valinnanmahdollisuuksia arkeen ja motivoi osallistumaan työtoimintaan. Kannustinraha ja kannustavuuden merkitys pitää sisällään ajatuksen, että ihmiselle luo-

daan kiihokkeita parantaa itse omaa hyvinvointiaan ja panostuksesta seuraa palkkio. Pyrkimyksen parantaa omaa hyvinvointia tulee siis myös johtaa siihen. (Arajärvi 2003: 85.)

Positiivisten mielipiteiden ja kokemusten lisäksi työtoimintaa kohtaan esiintyi kuitenkin myös kritiikkiä. Työtoiminnan nähtiin passivoivan asukkaita muuhun työnhakuun, sillä talon oma työtoiminta on helppo ratkaisu akuuttiin rahapulaan. Asuntolan hyötyessä esimerkiksi pienistä, edullisesti tehdyistä remonttitöistä, jää asukkaan saama hyöty huomattavasti pienemmäksi. Haastateltavista kukaan ei kuitenkaan kokenut tällaista passivoivaa vaikutusta omalla kohdallaan. Lisäksi esille nousi esille kritiikkiä siitä, että tehdyistä töistä ei kerry eläkettä.

Työmuodon sopivuus ihmisten välillä vaihtelee, eivätkä kaikki kykene sitoutumaan pitkäaikaisiin työsuhteisiin. Tällaisille henkilöille lyhytkestoiset urakaluonteiset työtehtävät tarjoavat mahdollisuuden osallistua toimintaan sillä panoksella, johon he itse kokevat pystyvänsä. Vastaavasti rytmiä ja säännöllisyyttä omaan arkeen haluavat tarvitsevat työn kautta vastualueen, jonka he voivat ottaa pitkäaikaisesti hoidettavakseen. Työtoiminnan on siis tärkeää sisältää sekä lyhyt- että pitkäkestoisia työsuhteita, jotta erilaisia tarpeita on mahdollista huomioida yksilöllisesti.

Myös se, että ihmiselle tarjotaan useita mahdollisuuksia työhön osallistumiseen, on erittäin tärkeää, sillä osallistujat eivät välttämättä pysty heti kiinnittymään työrutiiniin. Elämäntilanteet voivat vaihdella niin rankasti, että työnteko käy ylivoimaisen haastavaksi. Työsuhde saattaa katketa esimerkiksi päihteidenkäytön seurauksena ja tällöin työtoimintaan palaamisen mahdollisuus on tehtävä riittävän helpoksi. Matalan kynnyksen osallistumisen avulla henkilö pystyy uudelleen kiinnittymään mielekkääseen toimintaan, mikä edistää elämänhallinnan vahvistumista ja ehkäisee sosiaalista eristäytymistä ja syrjäytymistä.

Opinnäytetyömme tulokset on tarkoitettu Pelastusarmeijan työtoiminnan ja erityisesti Pitäjänmäen asumispalveluyksikön työtoiminnan kehittämisen tueksi. Työtoiminnan oli tarkoitus alkaa Pitäjänmäellä todenteolla vasta syksyllä 2011, joten toiminnan kehittämisessä ja suunnittelussa olisi voinut hyödyntää opinnäytetyömme tuloksia. Työtoiminta käynnistettiin kuitenkin hyvin nopeasti heti yksikön aloitettua toimintansa. Jäimme tämän takia pohtimaan, kuinka paljon opinnäytetyömme lopulta palvelee alkuperäistä tarkoitustaan. Keskustelimme asiasta myös Eero Untamalan kanssa ja hän esitti näkö-

kulman, että haastatteluiden kautta saimme kuitenkin taltioitua arvokkaita kokemuksia työtoiminnasta siinä jo pidempään mukana olleilta työntekijöiltä. Tällaista dokumentointia ei aikaisemmin ole tehty.

Vaikka Pitäjänmäentien asumispalveluyksikön työtoiminta on jo käynnistynyt, voi tämän opinnäytetyön tuloksia hyödyntää erityisesti asukkaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tueksi kehitettävien työllistymis- ja opiskelupolkujen suunnittelussa. Kun erilaisia työtehtäviä ideoidaan ja etsitään yksikön ulkopuoleltakin, on tärkeää kuulla asukkaiden kokemuksia ja ideoita. Pitäjänmäen yksikön työtoiminta on Alppikadun asuntolan toimintaan verrattuna selkeästi järjestäytyneempää ja koordinoitumpaa. Pelkän työtehtävän löytämisen lisäksi henkilökunta keskittyy yhdessä asukkaan kanssa suunnittelemaan ja toteuttamaan mielekästä ja tavoitteellista todellisen työllistymisen polkua aina avoimille työmarkkinoille asti. Työskentelyssä otetaan huomioon asukkaan toiveet, valmiudet, motivaatio ja aikaisemmin hankittu osaaminen.

Tätä tutkimusta tehdessä esille ja keskusteluihimme on noussut työtoimintaan liittyviä aihealueita, joista olisi mielenkiintoista saada lisää tutkittua tietoa, mutta joihin emme tässä työssä voineet keskittyä. Alppikadun asuntolassa suuren asukasryhmän ennen remontin alkamista muodostivat asunnottomat maahanmuuttajat. Maahanmuuttajat saattavat tulevaisuudessakin olla suuri ryhmä tuetun asumisen yksiköissä, joten heidän näkemystään ja mielipiteitään työtoiminnasta olisi mielenkiintoista selvittää. Maahanmuuttajien lisäksi nuorten aikuisten asunnottomuus on kasvussa, ja Pitäjänmäen asumispalveluyksikössäkkin asukkaista huomattava osa on alle 30-vuotiaita. Eri ikäryhmien tarpeet ja toiveet työtoiminnan suhteen saattavat vaihdella, joten jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista keskittyä tarkastelemaan eri ikäryhmien kokemuksia ja mielipiteitä siitä, kuinka työtoiminta saataisiin palvelemaan heitä parhaalla mahdollisella tavalla.

Työskentelemme molemmat Pitäjänmäen asumispalveluyksikössä sosiaalihojaajina, jonka takia koemme olevamme etuoikeutetussa asemassa: pääsemme seuraamaan opinnäytetyömme konkreettista käyttöä työvälineenä ja vaikuttamaan sen tuloksien hyödyntämisessä. Käytännön kokemus asunnottomien ihmisten kanssa työskentelemisestä sekä työtoiminnan ohjaamisesta ja suunnittelemisesta ovat tukeneet tutkimusprosessiamme. Aktiivinen vuoropuhelu työelämän kanssa auttoi pitämään tutkimusongelmat selkeinä ja toimintamme johdonmukaisena.

LÄHTEET

- ARA Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2010: Asunnottomat 2009. Selvitys 5/2010. Verkkodokumentti.
<<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=23757&lan=sv>> Luettu 7.3.2011.
- Arajärvi, Pentti 2003: Paremmivointiyhteiskunta. Kunnallisalan kehittämissäätiö. Polemia-sarjan julkaisu 48: Vammala.
- Eero Untamala. Pelastusarmeijan asumispalveluiden johtaja. Suullinen tiedonanto. Helsinki. 28.10.2010.
- Eskola, Jari., Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Kirjayhtymä: Helsinki.
- Hämäläinen, Juha 1999: Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kopijyvä: Kuopio.
- Kananen, Jorma 2008: Kvali-kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän yliopistopaino.
- Karisto, Antti 1998: Pirstoutuvan elämän politiikka. Teoksessa J.P., Roos & T., Hoikka-la (toim.) Elämänpolitiikka. Gaudeamus: Helsinki.
- Liukko, Eeva 2006: Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja 9/2005. Verkkodokumentti.
<http://www.socca.fi/files/78/Kuntouttavaa_sosiaalityota_paikantamassa.pdf> Luettu 20.3.2011.
- Ohjelmatyöryhmä Ahkerat 2008: Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2015 mennessä. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma. Raportti. Verkkodokumentti. <<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/f2add6804be50671bb67bbec44c70bf1/vaehentamisohjelma.pdf?MOD=AJPERES>>. Luettu 12.1.2011.
- Pelastusarmeija 2009. Verkkodokumentti. <<http://www.pelastusarmeija.fi>>. Luettu 31.8.2010.
- Raitasalo, Raimo (toim.) 1996: Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos, 7: Helsinki.
- Raitasalo, Raimo 1995: Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja. Kelan omatarvepaino: Helsinki.
- Raunio, Kyösti 2009: Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus: Helsinki.

- Roos, J. P. 1985. Elämäntapaa etsimässä. Gummerus kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Roos, J. P. 1988. Elämäntavasta elämänkertaan. Gummerus kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Roos, J.P. 1987: Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki.
- Salminen, Matti 2008: Sadan vuoden inhimillisyys. Pelastusarmeija kovaosaisten miesten auttajana. LIKE: Keuruu.
- Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto. Verkkodokumentti. Päivitetty 17.3.2008.
<<http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/html/index.html>>. Luettu 21.3.2011.
- Sosiaalivirasto 2008: Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma. Pelastusarmeijan asumisen palvelukeskus. Verkkodokumentti. Päivitetty 28.11.2008. <http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Sosv/fi/Hankkeet/Pitkaaikaisasunnottomuus/hankkeet/pitkaaikaisasunnottomuus_pelastusarmeija>. Luettu 12.1.2011.
- Sosiaalivirasto 2010a: Asumisen tuki. Verkkodokumentti. Päivitetty 27.10.2010.
<http://www.hel.fi/hki/Sosv/fi/asunnottomien_palvelut/asumisen_tuki>. Luettu 12.1.2011.
- Sosiaalivirasto 2010b: Palvelukeskus. Verkkodokumentti. Päivitetty: 15.7.2010.
<http://www.hel.fi/hki/Sosv/fi/asunnottomien_palvelut/palvelukeskukset>. Luettu 12.1.2011.
- Sosiaalivirasto 2010c: Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma. Verkkodokumentti. Päivitetty 22.11.2010.
<http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Sosv/fi/Hankkeet/Pitkaaikaisasunnottomuus>. Luettu 12.1.2011.
- Suominen, Sakari 1996: Elämänhallinta – luottamusta ja voimavarojen hallintaa. Teoksessa R., Raitasalo (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos: Helsinki.
- Tuomi, Jouni., Sarajärvi, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS TEEMAHAASTATTELUISTA

Haemme tutkimuslupaa suorittaa teemahaastattelut Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan työtoimintaan osallistuville asukkaille aikavälillä 1.12 - 31.12.2010. Käytämme haastattelumateriaalia Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopintojemme opinnäytetyön tutkimusaineistona. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia asukkaiden kokemuksia työtoiminnan merkityksestä heidän elämänhallintaansa sekä kannustinrahan vaikutuksesta työtoimintaan osallistumiseen.

Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan eli kirjoitetaan auki sanasta sanaan. Tämän jälkeen niistä tehdään sisällönanalyysi ja johtopäätökset.

Helsingissä 29.11.2010

Riikka Rosenberg

Miikka Lindgren

Tutkimuslupa myönnetty:

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

KUTSU HAASTATTELUUN

Olemme Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä Pelastusarmeijan miesten asuntolaan. Tutkimme asukkaiden kokemuksia työtoiminnan vaikutuksesta omaan elämänhallintaan.

Etsimme haastateltaviksi asuntolan työtoiminnassa mukana olevia asukkaita. Haastattelu kestää noin 60min ja se nauhoitetaan. Kaikki haastattelu- ym. vastausmateriaali käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja nimettömästi. Toivomme saavamme kuulla työtoimintaan osallistuvien asukkaiden kokemuksia heidän omasta näkökulmastaan liittyen työtoimintaan osallistumiseen ja sen vaikutuksista omaan elämään ja arkeen.

Jos haluat osallistua haastatteluun, voit ilmoittaa sinulle sopivan ajan vahtimestareille **perjantaihin 17.12 mennessä**. Haastattelut tehdään asuntolan ruokalassa. Osallistujille on tarjolla kahvit, ja lisäksi jokainen osallistuja saa itselleen ruokalipun.

Haastattelut toteutetaan alla olevan aikataulun mukaisesti:

- sunnuntaina 19.12 klo. 13.00 ja 14.00
- maanantaina 20.12 klo. 15.00, 16.00 ja 17.00
- keskiviikkona 22.12 klo. 15.00, 16.00 ja 17.00

Ystävällisin terveisin

Riikka Rosenberg
riikka.rosenberg@metropolia.fi

Miikka Lindgren
miikka.lindgren@metropolia.fi

Suostumus haastateltavaksi Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden Riikka Rosenbergin ja Miikka Lindgrenin opinnäytetyötä varten

Täten annan luvan Riikka Rosenbergille ja Miikka Lindgrenille käyttää tässä haastattelussa kerättyjä tietoja opinnäytetyössään sillä ehdolla, että minulla on anonymiteettisuoja ja tietoja käytetään vain ja ainoastaan kyseisessä opinnäytetyössä.

Suostun, että haastattelut nauhoitetaan sillä ehdolla, että haastattelunauhat tuhotaan asianmukaisesti, kun ne on purettu tekstiksi.

Haastatteluun osallistuminen on minulle vapaaehtoista ja minulla on halutessani oikeus keskeyttää haastattelu milloin vain.

Päiväys:

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytteen tekijät:

Riikka Rosenberg

Miikka Lindgren

Teemahaastattelurunko

1. Perustiedot

- Syntymävuosi
- Ammatti
- Koulutus
- Kuinka kauan asunut asuntolassa

2. Työtoiminta

- Kuinka kauan ollut mukana asuntolan työtoiminnassa?
- Millaisiin työtehtäviin osallistuu/on osallistunut?
- Minkä pituisia työsuhteet Alppikadun asuntolassa ovat olleet?
- Onko kokemusta muusta Alppikadun asuntolan työtoimintaa vastaavasta työstä (esim. muu tuettu työ tai työtoiminta)?
- Millaisia kokemuksia työttömänä olemisesta?
- Mitä työn tekeminen merkitsee itsellesi (verrattuna työttömänä olemiseen)?
- Mikä on kannustinrahan merkitys työtoimintaan osallistumiseen?

3. Kokemus elämänhallinnasta ennen ja työtoiminnan aloittamisen jälkeen?

- ulkoinen elämänhallinta ennen työtoimintaa
 - asuminen (minkälaista asuminen asuntolassa ennen työtoiminnan aloittamista)
 - koulutus (kiinnostiko kouluttautuminen)
 - yhteiskunnallinen osallisuus (kuinka käytti hyödyksi yhteiskunnan palveluita ja instituutioita)
- ulkoinen elämänhallinta työtoiminnan aloittamisen jälkeen
 - asuminen (onko asumisolosuhteissa tapahtunut muutoksia)
 - koulutus (onko herännyt ajatuksia/mielenkiintoa kouluttautumiseen?)
 - yhteiskunnallinen osallisuus (erilaisiin instituutioihin kiinnittyminen, esim. koulu, työ, palvelut, ihmissuhteet, harrastustoiminta)
- sisäinen elämänhallinta ennen työtoimintaa
 - minäkäsitys (käsitys siitä, millainen on itse)
 - itsetunto (oman minän hyväksyminen ja kunnioittaminen)
 - persoonallisuus, luonteenpiirteet

- omaan elämään myönteisesti vaikuttavien päätösten tekeminen
- sisäinen elämänhallinta työtoiminnan aloittamisen jälkeen
 - minäkäsitys
 - itsetunto
 - persoonallisuus, luonteenpiirteet (onko huomannut muutoksia omassa tavassaan toimia, kohdata ihmisiä, tehdä päätöksiä yms.)
 - omaan elämään myönteisesti vaikuttavien päätösten tekeminen

4. Kannustinraha

- Kuinka suuri merkitys kannustinrahalla on työtoimintaan osallistumiseen
 - jos kannustinrahaa ei olisi tai se olisi pienempi, osallistuisiko toimintaan